Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ✦ 24 август 1973 йил, жума ✦ № 199 (15.673.) ✦ Баҳоси 2 тийин.

Саҳифада:

Ҳал қилувчи йил меҳнат вахтаси
•
Пахтакор хўжаликлар теримга тайёрланмоқдалар
•
Ҳам дон, ҳам озуқа учун кураш қизғин
•
Шонли юбилей олдидан

ТЕХНИКА ТАРАҚҚИЁТИ

Совет ҳокимияти йилларида республикамизда техника тараққиёти мисли кўрилмаган даражага етди. Саноатимизнинг юз тармоғи илдам суръатлар билан ривожланиб бормоқда. Бунда техника тараққиётининг шарофати беқиёсдир. Биз бу билан қаноатланиб қолмасдан корхоналаримизда янги техника ва илғор технологияни жорий қилишга, қўл меҳнатини кескин камайтириб, меҳнатни илмий асосда ташкил қилишга, эски ускуналарни янгилари билан алмаштиришга, иш жараёнларини автоматлаштиришга, бутун-бутун корхона ва цехларни замонамизга мос қилиб реконструкция қилишга тобора кўпроқ эътибор бермоқдамиз. Бу бизга халқимиз учун тобора кўпроқ, сифатлироқ маҳсулот ишлаб чиқариш имконини беради. Корхоналаримиз рентабеллилигини кўтаради. Биз шу йўл билан ишлаб чиқариш самарадорлигини муттасил оширишга эришамиз.

Биз тўққизинчи беш йиллик экваторидан ўтдик. Беш йилликнинг ярмига муваффақиятли якун ясадик. Агар қилинган ишларга, эришган ютуқларимизга бир назар ташлагудек бўлсак, техника тараққиётида мисли кўрилмаган катта қадам қўйганимизни кўрамиз. Шу давр ичида саноатимизнинг кўпдан-кўп корхоналарида энг замонавий дастгоҳлар ишга тушди. Бутун бошли жараёнларни бошқариш автоматлаштирилди. Қанчадан-қанча оғир қўл меҳнатига барҳам берилиб бу ишлар машина-механизмлар елкасига юкланди. Марказий статистика бошқармаси берган маълумотларга кўра, шу ўтган давр ичида республикамиз саноат корхоналарида беш юзга яқин механизациялашган поток линиялар, 680 та комплекс механизациялашган агрегатлар ишга туширилган. 100 га яқин комплекс механизациялашган цехлар маҳсулот бера бошлаган. Корхоналарнинг 51 участкасидаги ишлар тўла автоматлаштирилган.

Республикамиз Пахта тозалаш саноати ва Озиқ-овқат саноати министрликлари корхоналарида кейинги йилларда техника тараққиётига алоҳида эътибор берила бошланди. Кўплаб янги техника ва илғор технология жорий этилмоқда. Оғир иш жараёнлари механизациялаштирилмоқда. Айниқса, Пахта тозалаш саноати министрлигида тола ва чигитни темир йўл вагонларига юклаш, пахта бунтларини механизмлар ёрдамида бузиб, уни тўғридан-тўғри цехларга узатиш сингари ниҳоятда оғир иш жараёнлари механизациялаштирилаётгани диққатга сазовордир. Республикамизда тармоқлараро «Узглавмеханизация» бирлашмаси тузилгани ҳам айни муддао бўлди. У саноатимизда техника тараққиётини жадаллаштиришга муносиб ҳисса қўшмоқда. Бу бирлашма деярли ҳамма тармоқлар учун механизация ва автоматизация воситаларини лойиҳалашдан тортиб, уни тайёрлаб ишга тушириб беришгача бўлган ҳамма ишларни бажармоқда. Натижада ўнлаб корхоналардаги қўлда бажарилиб келинаётган жуда кўпдан-кўп ишлар эндиликда механизация воситасида бажарилмоқда. Шу тариқа ташкилий-техникавий тадбирлар ўз вақтида амалга оширилиши туфайли ўтган икки йил ичида республикамиз саноат корхоналарида 10,5 мингдан ортиқ киши оғир қўл меҳнатидан ҳалос этилиб, бошқа ишларга кўчирилди. Бундай тадбирларни жорий этишдан эса шу йиллар ичида 103 миллион сўмликдан кўпроқ иқтисодий самара кўрилди.

Лекин шу билан бирга республикамиз саноат корхоналарида ҳали қўлда бажарилаётган ишлар салмоғи оз эмас. Жуда кўп корхоналарда минг-минглаб кишилар ёрдамчи ишларда банд бўлиб турибди. Анчагина корхоналарда юк тушириш-ортиш ишлари механизациялаштирилмаган. Кўп министрликлар ўз корхоналарида ёрдамчи ишларни механизациялаш ва автоматлаштириш масаласига етарли эътибор бермаётирлар. Натижада жуда кўплаб ишчилар оғир қўл ишларини бажармоқдалар. Масалан, Енгил саноат министрлиги корхоналарида 40 мингга яқин ишчи қўл меҳнати билан банд. Улар шу министрлик корхоналаридаги ҳамма ишчиларнинг 44 процентини ташкил этади. Ёки бўлмаса, Озиқ-овқат саноати министрлиги корхоналарида бундай ишлар билан банд бўлиб турганлар 20 минг кишидан ошиқдир. Биргина «Ташсельмаш» заводида 2200 киши қўл ишларини бажармоқда. Ёрдамчи ишларда банд бўлган кишиларнинг меҳнат унумдорлиги комплекс механизациялашган участкалардаги ишчиларникига қараганда 20 баравар паст бўлишини ҳисобга олсак, ёрдамчи ишларни механизациялаш масаласи ниҳоятда муҳимлиги ўз-ўзидан равшан бўлиб қолади.

КПСС XXIV съездида ўртоқ А. Н. Косигин ўз докладида шу масалани алоҳида таъкидлаб, «Министрликлар ва корхоналарнинг фаолиятини ҳамда халқ хўжалигининг барча соҳаларидаги социалистик мусобақа натижаларини баҳолаётганда янги техника бўйича планларнинг бажарилиши энг муҳим мезон бўлиб қолмоғи керак». Сермеҳнат ишларда қўл меҳнатини мумкин бўлган максимал даражада машиналаш билан алмаштиришга имкон берадиган кенг кўламда механизациялаш — биринчи навбатдаги вазифалардан биридир. Саноатда, қурилишда, қишлоқ хўжалигида, транспортда энг муҳим ишлаб чиқариш процессларини комплекс механизациялашни поёнига етказиш вазифаси турибди» деган эди. Республикамиз саноат тармоқларида бу вазифани амалга ошириш борасида жуда катта ишлар қилинмоқда. Маълум муваффақиятлар қўлга киритилди. Шу билан бирга бу соҳада жуда кўп истиқболли тадбирлар белгиланмоқда. Лекин айрим республика министрликлари ва идоралари янги техникани жорий қилиш планларини йилдан-йилга бажармай келаётирлар.

Республикамиз саноат корхоналарида техника тараққиётини жадаллаштиришда тўпланган тажриба, шу йўлда қўлга киритилаётган ютуқлар, бу соҳадаги янгиликлар матбуотимиз саҳифаларида мунтазам ўз аксини топмоғи лозим. Республика, область, шаҳар газеталари техника тараққиёти масалаларига тобора кўпроқ ўрин бериши, бу соҳадаги камчиликларни муросасизлик билан очиб ташлаши, корхоналарда янги техника ва илғор технологиянинг жорий этилишига кўз-қулоқ бўлиб, уни назорат қилиб боришлари керак. Бу соҳада республика газеталари билан бир қаторда Самарқанд область «Ленин йўли» ва Андижон область «Коммунист», «Социалистический Чирчик» газеталари анча ибратли ишларни қилмоқдалар. Бу газеталарда техника тараққиёти масалаларига бағишланган материаллар мунтазам бериб борилмоқда.

Техника тараққиётини жадаллаштириш оқибат натижада меҳнат унумдорлигини оширишга олиб келади, маҳсулот мўл-кўллигини таъминлайди. У беш йиллик планларимизни ошириб бажаришимизда бизга қўш қанот бўлади. Янги техника ва илғор технология бизнинг бебаҳо хазинамиз. Биз уни ишлата билишимиз, ундан кўпроқ маҳсулот ола билишимиз керак. Ҳали техника тараққиётининг имкониятлари, унинг уфқлари ниҳоятда чексиз. Министрликлар, идоралар ва корхоналарнинг партия ташкилотлари шу имкониятларни ишга солиш чораларини кўрмоқлари лозим.

ЗАМИН САХОВАТИ

Бухоро шаҳар маданият ва истироҳат боғида «Бухоро замини саховати» мавзуида область қишлоқ хўжалик виставкаси очилди. Виставка Совет ҳокимияти йилларида, Ўзбекистон ССР ташкил топгандан буён ўтган давр ичида ана шу ўлка меҳнаткашлари ҳаётида рўй берган ажойиб ўзгаришлар тўғрисида ҳикоя қилади.

Виставкага янги ерларни ўзлаштириш, сув хўжалиги қурилиши, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ҳосил етиштириш учун, дала ишларини комплекс механизациялаш учун кураш масалаларига оид кўпгина материаллар қўйилган. Стендлардан бирида қуйидаги жумлани кўрамиз: 1966 йилда областда 346 минг тонна пахта етиштирилган эди. Бухоро областининг деҳқонлари беш йилликнинг учинчи, ҳал қилувчи йилида Ватанга 500 минг тонна «оқ олтин» топширишни мўлжалламоқдалар.

Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 50 йиллигига бағишланган виставкани очиш куни Бухоро меҳнаткашларининг чинакам байрамига айланди.

(ЎзТАГ).

ҲАЛ ҚИЛУВЧИ ЙИЛ АВГУСТ СОЦИАЛИСТИК МУСОБАҚА КУНДАЛИГИ

МАШИНАЛАР ТЕРИМГА ШАЙ

Иштихон районидаги «8 Март» колхозида техниканинг пахта теримига тайёрлигини текширишдан ўтказган комиссия: «барча машиналар пахта теримига тайёр» деган хулосага келди. 24 та пахта териш машинасининг ҳаммаси эртагаёқ далага чиқиши мумкин, трактор тележкалари, дефолиация ўтказиш учун зарур аппаратлар ҳозирлаб қўйилган. Механизаторлар бу йил етиштирилган бутун ҳосилнинг 90 процентини машинада териб олишга аҳд қилишди.

Хўжаликда терим мавсумига куздаёқ тайёргарлик кўрила бошлади. Чигит экиш олдидан пайкаллар яхлитлаштирилди, машиналарнинг ишлашига халақит бераётган юзлаб тут дарахтлари бошқа жойга ўтказилди. Колхозда майда карта деярлик қолмади. Ҳар бир пайкал камида 10-12 гектарни эгаллайди. Бундай майдонларда «зангори кема»лар яйраб ишлаши мумкин.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Т. Я. ШАРИПОВни ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ МОДДИЙ-ТЕХНИКА ТАЪМИНОТИ БОШ БОШҚАРМАСИНИНГ БОШЛИҒИ ҚИЛИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади:

Ўртоқ Тоҳир Яҳёевич Шарипов Ўзбекистон ССР Министрлар Совети моддий-техника таъминоти бош бошқармасининг бошлиғи қилиб тайинлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари
А. АБДАЛИН.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Ҳ. ПУЛАТОВА.
1973 йил, 23 август.
Тошкент шаҳри.

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ўртоқ П. В. Каймаковни Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитети раисининг биринчи ўринбосари қилиб тайинлади.

САМАРҚАНД ОБЛАСТИ. Пастдарғом районидаги «Ленинизм» колхозининг илғор сут соғувчилари коммунист Баҳри Бадалова ва унинг шогирди комсомол аъзоси Раъно Холбоева кун сайин сигирлардан соғиб олинаётган сут оқимини кўпайтирмоқдалар. Бу йил ҳар бир сигирдан 4 минг килограммдан сут соғиб олишга аҳд қилган Баҳри опа Бадалова яқинда «Москвич» машинаси билан тақдирланди. Суратда: устоз ва шогирд сут соғувчилар.

А. Самадов фотоси.

ЧОРВАДОРЛАР ҒАЛАБАСИ

Ўзбекистоннинг чорвачилик хўжаликлари дағал ем-хашак тайёрлаш планини бажаришди. Қишга 3 миллион 378 минг тонна — бултур шу вақтидагига нисбатан 75 минг тонна кўп ем-хашак ғамлаб қўйилди. Ўзбекистон ССР Марказий статистика бошқармасининг навбатдаги ахборотида шундай дейилади. Унда айтиладики, Сурхондарё, Андижон, Тошкент ва Самарқанд областларининг колхоз ва совхозлари қишга ем-хашак ғамлаш белгиланган планини анча ошириб бажардилар.

Республикада дағал ем-хашак тайёрлаш давом этмоқда. Ҳозир ҳар куни хўжаликларда 20 минг тонна ва ундан кўп ем-хашак ғамланмоқда. Чорвачилар 3,5 миллион тонна ем-хашак тайёрлаймиз, деб берган сўзларининг устидан чиқишга ҳаракат қилмоқдалар.

ДЕФОЛИАЦИЯНИ СИФАТЛИ ЎТКАЗАМИЗ

Дефолиация машина теримининг тақдирини ҳал қилади. Агротехниканинг бу муҳим тадбири омилкорлик билан ўтказилганда, ишда сифатга эътибор берилганда ғўзаларнинг барги барвақт тўкилади, машиналар унумли ишлайди. Биз ҳар йили ҳосили машиналарда териладиган майдонларда дефолиацияни ҳар туп ғўзада 2-3 та кўсак очилганда бошлаймиз ва узоғи билан бир ҳафтада тугаллаймиз. Шундан кейин кўсакларнинг асосий қисми очилганда машиналарни ишга туширамиз.

Олим-мутахассисларнинг газетада эълон қилинган маслаҳатини ўқиб чиқдик. Улар илмий асосда жуда қимматли маслаҳатлар берганлар. Ҳақиқатда бутифос бир кеча-кундузлик ҳарорат ўртача 12-14 даража бўлганда сепилса, яхши самара беради, барг бир текисда тўкилади. Ҳар гектар ерга ғўзаларнинг ҳолати ҳисобга олинган ҳолда 2 килограммдан 3 килограммгача бутифос сепилади. Магний хилорити ва хлорид кальций кеча-кундузлик ҳарорат ўртача 14 даражадан кам бўлмаганда сепилса баргларни тез тўкишини ўз тажрибамизда кўриб, ишонч ҳосил қилдик. Ғўзаларнинг барги 70 процентдан кам тўкилган тақдирда такрор дефолиация ўтказиш мақсадга мувофиқдир.

Дефолиация ҳосил чўғига салбий таъсир этмайди, аксинча, кўсакларнинг очилишини тезлатади. Лекин бунда фурсат ҳисобга олиниши, иш табақалаштирилган ҳолда ташкил этилиши зарур. Биз дефолиацияни олим-мутахассисларнинг маслаҳати асосида юқори сифатли қилиб ўтказилишини таъминлаймиз. Бу билан «зангори кема»ларимизнинг унумли ишлашига кенг йўл очамиз.

Ҳозир ғўзаларимиз қийғос ҳосил тўплаяпти, дастлабки шохлардаги кўсаклар очила бошлади. Вазиятни ҳисобга олиб, дефолиацияни бошлашга пухта тараддуд кўряпмиз. Химикатлар, самолётлар қўнадиган майдончалар тайёрлаб қўйилди, қайси пайкалларга дори сепилишини аниқлаб чиқдик. Айни кезда машиналаримизни теримга шайлаб қўйдик.

Ўроқ МАМАРАСУЛОВ, Ҳомид МУҲАММАДИЕВ, Раҳматулла НИШОНОВ — Иштихон районидаги «8 Март» колхози механизаторлари.

МАККАЖЎХОРИ—ЗАРБДОР ФРОНТ

ЎРИМ

Репортаж

Бепоён маккажўхори даласи куёш нурида бахмал рангда товланиб, чайқалиб турибди. Узоқдан разм солганда худди улкан гилам уфқнинг у бошидан бу бошига муаллақ тўшалгандай.

Калинин районидаги «Бўзсув» совхозининг бош агрономи Шукурбек Ҳожимуротов бу ерларчи таърифлаб, шундай деди:

— Ҳалиги тепаликдан кўринаётган бахмал дала шу. Комсомол пайкали деб атаймиз. Шу пайкалнинг ҳаммасига шижоаткор комсомолларимиз маккажўхори экишган. Кўряпсизми, қандай қиялик жойлар. Комсомолларимиз мардлик кўрсатиб ишлаб, бу ерларда мўл ҳосил етиштирдилар. Пайкалнинг у бошидан бу бошигача бир кунлик йўл. Лекин бригаданинг азамат аъзолари бу ерларни қаричлаб бўйсундиришди. Бригада бошлиғи Сафар Ризаев эса бу майдонларни қадамлаб ўлчаган десак муболаға бўлмас. У пўлат бедовига гоҳ экиш агрегатини, гоҳ культиваторни тиркади. Ҳатто ўғитлашни ҳам агрегатда ўзи бажарди. Мана, ҳозир эса ҳосилни ўриб-йиғиб олишда бош-қош.

Шу пайт қирни ларзага солиб «КС-2,6» маркали маккажўхори кемалари карвони биз томон кела бошлади. Уларнинг чархпалаги 3-4 метрдан зиёд бўлган маккажўхори поясини эгиб, дамига тортарди. Бу кемаларни С. Йўлдошев, Б. Каннаев, А. Қўчқоров, В. Ключников, В. Русаев, Х. Сефлаев каби капитанлар бошқарарди. «КС-2,6» маркали силос ўриш комбайнининг жодусида майда қирқилиб тушаётган маккажўхори поясини Р. Султонхўжаев, К. Йўлдошев, С. Мирзатовлар пресслашмоқда. Тележканинг бири тўлиши билан иккинчиси пўлат хартумлар остига келарди. Тележкачилардан Ортиқ Маҳкамов, Эргаш Ўсаров, Ортиқ Нормуҳамедов, Кимсан Саримсоқовлар ўзаро мусобақалашиб, тезкорлик билан ишлашаётир.

Аслида совхоз бўйича 100 гектар силос учун, 10 гектар уруғлиқ учун маккажўхори экиш планлаштирилган эди. Ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг ёш маккажўхорикорларга ёзган хати совхоз комсомолларини руҳлантириб юборди. Режалар қайтадан кўриб чиқилди. Маккажўхори дони экиладиган майдон 29 гектарга етказилди. Сафар Ризаев бригадасига эса 45 гектарлик ер ажратиб берилди. Бу ерларнинг дастлабки гектарларига маккажўхори экилганди. Бригадага бириктилган беш азамат ишга киришиб кетди. Авалига дон учун экилган 29 гектар майдондаги маккажўхори парваришига алоҳида эътибор берилди. 16 гектар майдондаги силос учун экилган маккажўхорининг ҳар гектаридан 600-700 центнердан ҳосил олинди.

Донга экилган маккажўхори ниҳоятда бўлиқ эди. Ҳар бир туп маккажўхори пояси тўрт-бештадан сўта қучоқлагандай. Ҳосилнинг бўлиқлиги, сўталарнинг сердонлиги туфайли гектаридан 80-90 центнердан дон олинмоқда. Бу—эрта баҳордан қилинган самарали меҳнатнинг якуни!

Совхозда силос бостириш тугалланиб қолди. Шу кунгача 2200 тонна кўкпоя силос ўраларига бостирилди. Яна 1500 тонна, жами, 3700 тонна силос бостирилади. Бу ўтган йилдагидан 1000 тонна кўп.

Маккажўхори силоси ва донининг мўл-кўллиги совхоз чорвасининг қишин-ёзин тўқ бўлишига гаровдир.

Ю. ЗИЁДОВ.
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбири.

А. Н. Косигин МАР президенти Ж.—Б. Бокасса билан учрашди

СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин 23 августда Марказий Африка Республикаси президенти ва ҳукумати бошлиғи Ж. — Б. Бокасса билан учрашди. У СССР Олий Совети Президиумининг таклифига биноан дам олиш учун Совет Иттифоқига келган.

Дўстона вазиятда ўтган суҳбат чоғида Совет — Марказий Африка Республикаси муносабатларига доир бир қанча масалалар муҳокама қилинди, шунингдек ҳар икки томонни қизиқтирувчи актуал халқаро проблемалар юзасидан фикрлашиб олинди. Тинчликни мустаҳкамлаш, социал тузуми турлича бўлган давлатлар ўртасидаги муносабатларда тинч-тотув яшаш принципларини қарор топтириш ишида барча тинчликсевар давлатларнинг ҳамкорлиги катта аҳамиятга эга эканлиги таъкидлаб ўтилди. Ҳар икки томон ана шу принципларга риоя қилишга асосланган халқаро муносабатлардаги ижобий ўзгаришлар барча халқларнинг манфаатларига мос бўлиб тушади, деган фикрни билдирди.

Президент Бокасса СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигинни расмий визит билан Марказий Африка Республикасига боришга таклиф этди. Бу таклиф миннатдорчилик билан қабул қилинди.

• • •

Шу куни СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин Катта Кремль саройида Марказий Африка Республикаси президенти ва ҳукумати бошлиғи Жан Бедэль Бокасса шарафига нонушта зиёфат берди.

Зиёфат вақтида А. Н. Косигин билан Ж. — Б. Бокасса дўстона қадаҳ кўтариб, Ж. — Б. Бокассанинг 1970 йилда СССРга расмий визит билан келганидан сўнг ўтган давр ичида Совет Иттифоқи билан Марказий Африка Республикаси ўртасидаги муносабатлар янада ривожланганлигини мамнуният билан таъкидлаб ўтдилар. Бу муносабатларга тенглик, бир-бирининг суверенитети ва мустақиллигини ҳурмат қилиш, бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик, шунингдек империализм, мустамлакачилик, янги мустамлакачилик ва ирқчиликка қарши курашдаги муштарак мақсадлар асос қилиб олинган. Улар тинчликни ва халқаро хавфсизликни таъминлаш, мустамлакачиликни ва ирқчиликни узил-кесил тугатиш билан боғлиқ бўлган энг актуал халқаро проблемалар юзасидан СССР билан МАРнинг позициялари мос бўлиб тушганлиги ёки яқин эканлигини таъкидлаб ўтдилар.

Нутқларда таъкидлаб ўтилганидек, Марказий Африка Республикаси президентининг Совет Иттифоқига визити ҳар иккала мамлакат ўртасидаги мавжуд муносабатлар дўстона характерга эга эканлигини кўрсатади ва шу муносабатларни янада мустаҳкамлашга хизмат қилади. (ТАСС).

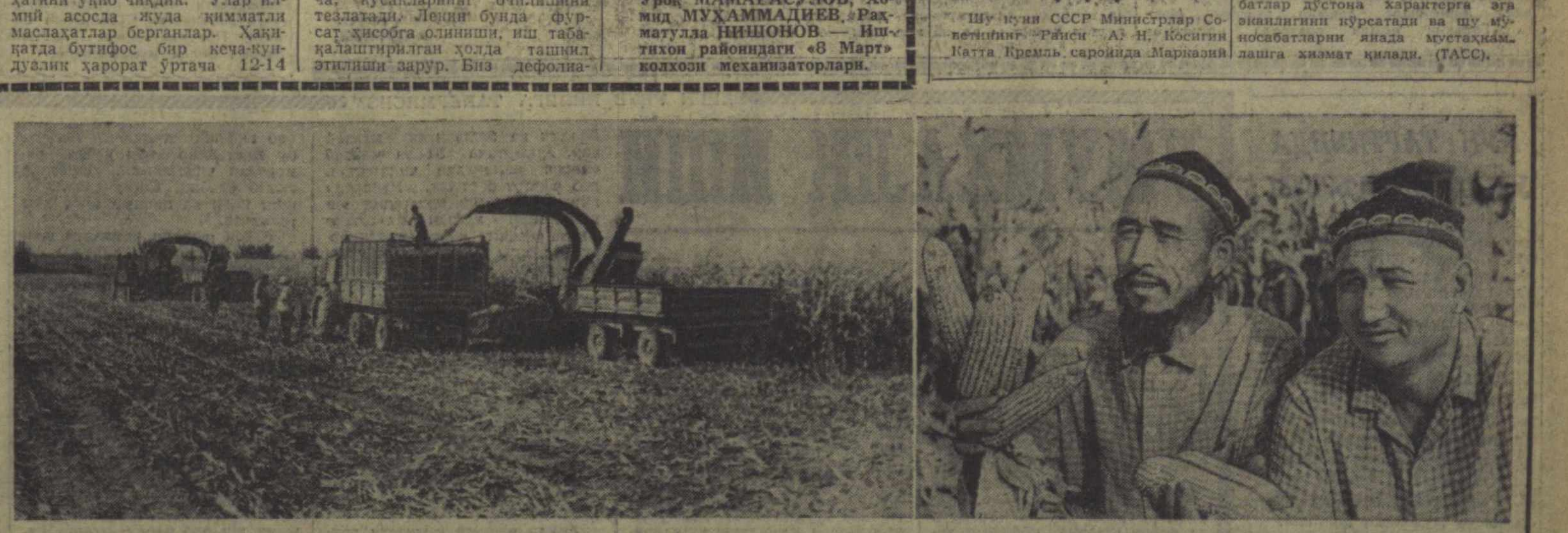

Жарқўрғон районидаги «Коммунизм» колхозининг Жўра Бобонов бошлиқ маккажўхорикор комсомол-ёшлар бригадаси аъзолари маккажўхори дони етиштириш бўйича ўз зиммаларига олган социалистик мажбуриятларини ошириб бажаришди. 90 гектар майдондан 80 центнердан дон етиштирилди. Улар экиндан бўшаган майдонларга силос учун қайтадан маккажўхори экишди. Эртанги ва кечки маккажўхори майдонларининг ҳар гектаридан 400 центнерга етказиб кўк масса олиш мўлжалланмоқда. Суратларда: (чапдан) шу бригадада силос учун ўрилган маккажўхорини автоприцепга ортиш пайти. (Ўнгда): бригаданинг моҳир механизатори Эшқобил Холматов ва Пўлат Раҳмонқулов.

С. УСМОНОВ фотоси. (ЎзТАГ).

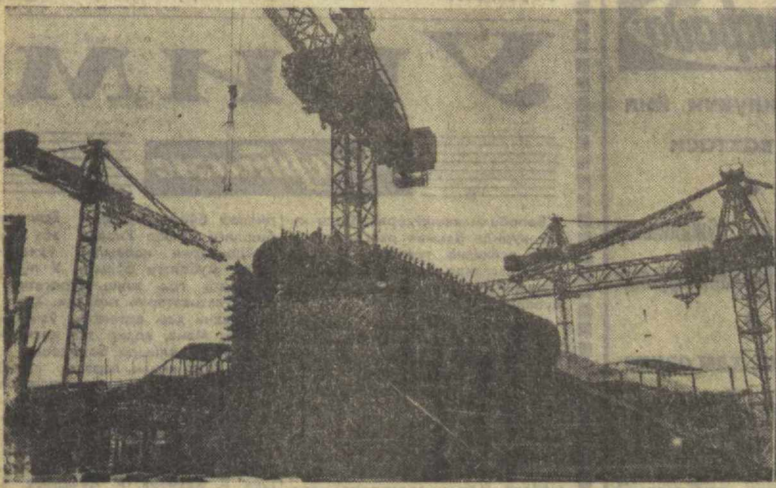

Урта Осиёда энг йирик ҳисобланган Андижон сув омбори қурилиши қизғин давом этмоқда. Бу сув омбори 1750 миллион куб метр сув сиғдира олади. Қора дарёда 115,5 метрлик улкан тўғон қад кўтаряпти. Сув омбори қурилиши тугаллангач, 416 минг гектар суғориладиган майдонларни сув билан таъминлаш аҳволи яхшиланади. Суратда: 1. Сув омбори қурилишидан бир кўриниш. 2. Илғор қурувчилардан Н. Абдусаматов ва И. Слюнченко ўртоқлар.

Р. Жуманиёзов фотоси.

Ёзувчи ён дафтаридан

ҲУЖУМ

Саида ЗУННУНОВА.

ЎЗ ТААССУРОТЛАРИМГА бундан кўра муносиброқ сарлавҳа тополмадим. Дарҳақиқат, Андижонда шу кунларда қилинаётган жуда катта ишларни бундан бошқача атаб тушунтириш қийин. Бу ерда баъзан учраб турадиган хотиржамликка, лоқайдликка, айрим кишилар онгидаги бепарволик ва дидсизликка қарши катта ишлар қиляняптики, бу ишлар икки-уч йил ичида шаҳар қиёфасини ўзгартириб, қишлоқларга ниҳоятда файз киритгани, одамларнинг руҳини анча ўзгартириб юборганининг гувоҳи бўлдим. Бугина эмас, областнинг бундан кейинги истиқболини, маданиятини тасаввур кучи билан ҳам кўраолдим.

Мен андижонликман. Бу шаҳарга кўп бораман. Дилимга ғоят яқин бўлганиданми, ундаги ҳар бир ўзгаришни дарров пайқайман. Гапнинг тўғриси, илгарилари борганимда баъзи ишлардан кўнглим тўлмасди. Республикада энг кўп пахта ҳосили берадиган, энг йирик областнинг имкониятлари, бойликлари жимжит, осуда бир аҳволда ётгандек туюлар, ҳаракатнинг ҳаммаси фақат битта пахта атрофидагина бўлаётганга ўхшарди. Бутунлай шунақа бўлмаса ҳам, ҳар қалай шунақароқ эди. Айниқса, Тошкентдан янги борган кунларим кўзим ўрганолмас, озгина бўлса ҳам фарқи кўриниб турарди.

Энди унақа эмас. Ички бир ғурур, қониқиш, таҳсин, миннатдорчилик руҳи билан шаҳарга кириб бораман. Тошкентдек шаҳри азимдан яна бир улкан, кўркам шаҳарга кириб бораман. Аввалига область раҳбарлигида ниҳоятда ташаббускор, жонкуяр одамлар ишлаётганини сезган бўлсам, кейинча эшитдим, кўрдим, ишондим ҳам.

Бу ерда яхши бир одат бошланган. Шаҳардами, қишлоқдами, колхоз ёки совхоздами биронта намунали иш қилинган бўлса партия, хўжалик раҳбарлари, совхоз директорлари, колхоз раислари бориб кўришади, намуна олишади, ўрганишади, камчилигини айтишади. Улар ана шу жойдан тинчларини йўқотиб, кўнгилларига истак, орзу тушиб, ўз жойларига қайтадилар. Областнинг ҳамма бурчаги, ҳамма кўчаси кўздан ўтади. Қилинган ишларга баҳо берилади. Энди қилинадиганлари белгиланади. Ҳаммадан ҳам муҳими — бир-биридан кўз-қулоқ бўлиб туришади. Ана шундай «сафар»ларнинг биттасида мен уларга ҳамроҳ бўлиб қолдим.

Августнинг ўн биринчи куни. Сафаримиз эрта азонда Балиқчи районидаги «Қизил юлдуз» колхозидан бошланди. Область партия комитетининг биринчи секретари Бектош Раҳимов йўлни тушунтириб, қаерларда тўхташ ва нималарга аҳамият берилишини қисқача айтиб берди. Мен шундаёқ унинг областни жуда яхши билиб олганини пайқадим. Шу куни кўрган ва эшитганларимнинг ҳаммасини кичкина бир таассуротномага жойлаш қийин, албатта. Мен улардан айримлари, асосан одамларнинг руҳиятидаги ўзгариш, енгиллик, фидойилик ҳақида гапирмоқчиман.

«Қизил юлдуз» колхозининг ғўзаларини кўрдик. Сершох, бақувват кўсак тугиб ётибди. Жонсарак, тинимсиз одамларнинг нафаси келиб турибди. Ифор ҳиди гуркираган полизларни айландик. Шираси лабни лабга ёпиштирадиган, Андижон заркокили деб номланган қовунлардан татидик. Бу колхозда (раиси ўртоқ Мўминов) ҳамма соҳа тенг ривожланган. Колхозда қурилган янги ферма айниқса кўпчиликка маъқул тушган. Озода, ҳид-қуш йўқ. Сигирлар семиз, соғлом. Оғиллар ҳам тоза. Бу ерда ишлайдиган кишилар учун ҳамма шароит муҳайё. Моллар учун қурилган махсус душни айтмайсизми. Обком секретари кишиларни бекорга олиб юргани йўқ, албатта. Ўргансин, шундай қилсин деяпти. Ўзбекистон шароитида молларнинг тўққиз ой очиқ ҳавода бўлиши мумкинлиги, шунинг учун ёзги молхоналарга аҳамият бериш кераклигини уқтиряпти. Одамларнинг фикрини сўраяпти, яна қандай қилса бундан ҳам яхшироқ бўлиши ҳақида баҳслашяпти. Одамлар алоҳида иштиёқ, ҳавас ва ғайрат билан суҳбатга қўшилишади. Бу баҳслар йўлда ҳам давом этади. Кишиларни ўйлашга, излашга ундайди. Йўллар ҳам равон, энг чекка жойларгача асфальт ётқизилган. Баъзи жойларга шағал тўкилган, кўприклар қурилган, сув ўтказилган. Хуллас, иш, кураш давом этаётгани, зарб билан, шиддат билан давом этаётгани сезилиб турибди.

Шу куни Максим Горький номли, Мирзааҳмедов номли, «СССР 50 йиллиги», «Партия XXIV съезди», «Оқ олтин», «Комсомол», «В. И. Лениннинг 100 йиллиги» каби ўнлаб совхозларда бўлдик. Яқингинада ташкил этилган Максим Горький номли совхозда ирригация ва мелиорация соҳасида жуда катта ишлар қилинди. Совхоз марказида янги шаҳарча қад кўтармоқда. Лекин 24-қишлоқ қурилиш трестига қарашли Чинободдаги 1-механизациялашган кўчма колонна қурган уйлар одамларни қониқтирмади. Ўртоқ Раҳимов бундай дидсизлик билан иш тутишнинг олдини олиш учун одамларни бу ерга бошлаб келган экан. Пойдевор паст, уй сифатсиз бўялган, айвон олдига қилинган панжаралар омонат. Ҳовлига уйнинг остонасигача кенг асфальт ётқизилган. Секретарь тутоқиб кетди. Деҳқонга ер керак, гул, райҳон экмаса, нимага керак бу ҳовли? Нега шуни ўйлаб қуришмаган, деҳқонларнинг яхши ҳордиқ чиқариши, маданий яшаши, эстетик диди ҳақида жуда қаттиқ куйиниб-ёниб гапиради. Шунда мен унинг талабчанлигини, ишга ижодий ёндашишини сезаман. У ижрони текширишни ҳеч қачон унутмас экан. Кейин шу қурилиш сифатининг пастлигини исботлаш учун шунча маблағга бундан яхшироқ уй-жой қуриш мумкинлигини гапириб кетди. Анча дидга ўтиришадиган уйларни ҳам кўрсатди. Пала-партиш қурилишларга барҳам бериш кераклигини уқтириб, қурувчиларга маслаҳатлар билдирди. Яна мулоҳаза бўлди, янги таклифлар ўртага ташланди.

МАРКАЗИЙ Фарғона чўлларини ўзлаштирганлар шарафига қурилажак хиёбон ўрнида тўхтадик. Шу майдон лойиҳаси муҳокама қилинди. Икки томондан икки қўл бир-бирига чўзилиб, бирлаштирилган ҳовуч устида пахта турибди. Бу чўлқуварлар шаънига қурилган азим бир ёдгорлик бўлади. Ҳовучдаги пахта электр нури билан ёритилади. Остига фавворалар, хиёбонлар, чойхона ва ресторанлар қурилади. Секретарь ана шулар ҳақида жўшиб гапиради. Бу жойнинг келгусидаги қиёфасини шу қадар аниқ тасаввур қилиб гапирадики, бу сўзлардан унинг қилинаётган ишларга ниҳоятда меҳр ва ишонч билан қараши сезилиб туради. Чўлқуварлар ҳақида ҳеч эсдан чиқмайдиган, дил-дилдан силқиб чиққан қўшиқ тинглаётганга ўхшайман. Ҳеч ким бу гапларни лоқайд эшитолмайди. Чунки кўпчилик бу орзу-хаёлларнинг эртага амалга ошишига ишониб қолишган.

«В. И. Лениннинг 100 йиллиги» совхози марказини айланиш менда жуда яхши таассурот қолдирди. Хўжалик маркази шаҳарлар билан баҳс бойлашса бойлашгудек. Кўркам иморатлар, чиройли кўчалар, музей, совхоз ишчилари учун қурилган 4, 5, 6 хонали уйлар, чиройли ҳовлилар, баланд ўрнатилган неон чироқлари. Катта кўчага Ленин проспекти деб ном берилибди. Арзийди. Кўча бошидаги стендга Карл Маркснинг «Файласуфлар дунёни турлича изоҳлаб, тушунтириб бердилар, лекин гап уни ўзгартиришда», деган сўзлари ёзиб қўйилган.

Мана, Коммунизм кўчасининг бошида турибмиз. Иморатлар баланд кўтариб қурилган. Дид билан чиройли қурилган. Икки томонига гулзор учун жойлар қилинган. Ҳамманинг кўзида қувонч, ифтихор, шодлик, ҳаяжон. Секретарь ҳам мамнун. Лекин у яна ҳам яхшилашни ўйлайди. Тепага қараб, электр симларини ер остига олишни, уй дарвозаларини енгил машинага мослаб қуришни гапиради, ҳатто болаларнинг дарс тайёрлайдиган хоналаригача қизиқади. Совхоз ишчиларининг ҳунарманд, техникадан хабардор, билимдон кишилар эканлиги ҳақида сўзлайди. Унинг хаёлпарастлиги менга ҳам юқади. Шу чиройли кўчаларда коляска етаклаб айланиб юрган келинчакларни, озода, чиройли кийинган дўмбоқ болаларни тасаввур қиламан. Кўринишдан бошқалардан фарқ қилмайдиган совхоз директори Мирзажон Иминовнинг юрагидаги ўти, одамга бўлган муҳаббати ҳақида ўйлайман. Ёнимда турган Избоскан районидаги «Октябрь 50 йиллиги» совхозининг директори Ғозиевга кўзим тушиб қолди. Ҳаяжон билан нималарнидир ўйлаб турибди. Балки шу иморатларни ўзи бошлиқ хўжаликда ҳам қуришни ўйлаётгандир. У менинг қараганимни пайқаб, «70-йилда келганмиз, ҳеч нарса йўқ эди, аммо, шундай-шундай бўлади деб эшитган эдик» деди.

Андижон халқи жуда меҳнаткаш, гапнинг тўғрисини айтадиган, сўзининг устидан чиқадиган кишиларни яхши кўради. Шунинг учун бўлса керак, бутун андижонликларнинг руҳида, партия ва хўжалик активларининг руҳиятида область партия комитети ва область ижроия комитети билан бирдамлик, унинг атрофига ғоят уюшганлиги билиниб турарди.

Йўл четидаги кичкина, кўримсиз бинога харита осиб қўйилган. Бу янги ташкил этилган «Дўстлик» совхозининг бўлажак маркази. 6 минг гектар ери бор. Совхоз директори ўртоқ Маҳмудов машҳур механизатор Ҳафиз Полвоновнинг шогирдларидан экан. У азбаройи ишонганидан бу масъулиятли лавозимга шогирдини тавсия этган бўлса керак. Ҳаётда янги бир ишни бошлаш, йўқ нарсани бунёд қилиш қийин. Директорнинг босиқлиги ва дадиллиги, партия, халқ унга ишониб топширган вазифани шараф билан адо этиш ниятига содиқ эканлигини кўрсатиб тургандек эди.

«Партия XX съезди» колхозининг Солиев бошчилик қилаётган бригадасида бўлдик. 100 гектар экин майдони бор экан. 50 центнердан пахта бераман дейди. Ғўзалари бўлиқ, ўт йўқ, экин гуркираб турибди. Колхоз раиси Маннон Жалоловнинг номини эшитмаган одам бўлмаса керак. Тиним билмайдиган тадбиркор, серзавқ бу одам жуда катта ишлар қиляпти.

Марказий Фарғонада икки ярим йил мобайнида 14100 гектар ер яхшилаб текисланди. 510 километр ариқлар бетонлаштирилди. 100 километрдан ортиқ янги йўл, 83 та кўприк қурилди, 47 километр узунликда ихота дарахтлари ўтказилди. Қумлар сурилиб, қанча-қанча янги ерлар ўзлаштирилди. Иқлим шароити ўзгариб, қушлар кела бошлади.

Фарғона ерларига чегарадош Ғарбий Ёзёвон коллектори бўйида 30 километрга чўзилган ихота зонаси бўлиши керак. Ҳозир 9 километри тайёр бўлган. Бу жойда ишлайдиган кексароқ бир одам билан оближроком муовини Турсуной Каримова қуюқ сўрашиб қолди. Улар 30 йил деганда учрашишибди. Бундан 30 йил аввал ҳам шу табаррук отахон — Исмоил Болтабоев Навоий номли колхозда ўрмончилик билан шуғулланаркан. Қум барханлари, жазирама иссиқдан тақир бўлиб ётган ерларни бу одамнинг гўзал қалби ёритиб, яшнатиб тургандай эди.

Шу 30 йил ичида у қанча дарахт экдийкин? Қанча шамолнинг йўлини тўсдийкин, бу дарахтлар соясида қанча одам салқинлаб, ором олдийкин? Обком секретари ҳам бу отани яхши билар экан. Унинг кўнглини кўтарадиган илиқ, самимий гаплар айтди. Худди шу жойга Ўрмончилар уйи қурилажагини, унга биринчи бўлиб шу муҳтарам ота кўчиб киражагини айтди. Чолнинг кўзида меҳр, ғайрат оловланди. Мен шунда секретарнинг яна бир фазилати, меҳрибонлиги, ғамхўрлиги, ҳеч кимни эсидан чиқармаслигини кўрдим. Яна шу Исмоил отанинг бир нафасли нигоҳида одам учун бировнинг миннатдорчилик билан қилган назаридан ортиқроқ бахт бўлмаслигига ишондим. Урмончилик бошқармасининг бошлиғи Тешабой Ҳакимов, ўрмончилик инженери Асқаров ўртоқлар ҳам шу ерда эди. Улар бу қутлуғ ишга қаттиқ бел боғлаганлар.

ОҚШОМ қўна бошлади. Орқага қайтдик. Шаҳрихон билан Андижон ўртасига тушган кенг асфальт йўл. Бу йўл Андижон билан Шаҳрихон оралиғини 22 километрга «қисқартирган». Атрофда колхоз ерлари. Олисдан кўкиш туман қоплагандай баланд-паст адрлар кўзга ташланади. Йўл четида меҳмоннавозликни кўрсатувчи «Хуш келибсиз», «Оқ йўл» деган ёзувлар. Ҳикматли сўзлар битилган тахталар. Булар одам қалбига илиқлик тўлдиради, ўйлатади, яхшиликка ундайди. Тенги йўқ ажойиб юртимиз, еримиз, танти, мард одамларимиз ҳақида ўйлаб бораман. Пахталар очила бошлаган. Ҳали обком секретари бу йил теримга эрта тушилажагини, бундан кейин мажлисларга деярли чек қўйилиши, зарурат бўлиб қолганда қисқа муддатли йиғилиш ўтказиш, асосий куч-эътибор йиғим-теримга қаратилиши ҳақида гапирган эди. Ҳамма колхоз, совхоз ерларига, район партия, хўжалик ходимлари бириктилиб, теримга қадар пахта далаларини қадамба-қадам кўриб чиқиш топширилган эди. Кўм-кўк барглар орасидан оппоқ бўлиб кўриниб турган лўппи пахталарга кўзим тушганда, ана шу гаплар яна эсимга келди. Уларга дилимда муваффақият тиладим.

Баланд, кўркам кўприк устидан айланиб ўтиб, шаҳарга кириб келяпмиз. Муҳташам бинолар, хиёбонлар, ёдгорликлар, фавворалар, одамларнинг хурсанд чеҳралари липиллаб ўтади. Ҳамшаҳарларим ҳақида, Андижоннинг истиқболи ҳақида, обкомнинг ишбилармон биринчи секретари ҳақида ўйлайман. Бу кишилар бутун вужуди, нафаси билан чинакам коммунист одамлар. Ўз меҳнатлари билан халқ меҳрини қозонаётган одамлардир. Дилимдаги гапларни, кўрган, эшитган, ишонган нарсаларимни ёзяпман. Зотан, индамаслик айниқса қалам аҳлига мансуб бир кишига гуноҳ бўлар эди.

Шу куни сафардан эзгу ўй-орзулар, енгил руҳ билан қайтдим. Уйларига тарқалишаётган бошқа ўртоқларнинг кайфияти ҳам кўтаринки эканлиги қадам олишларидан сезилиб турарди.

1973 йил, август.
АНДИЖОН.

УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

К. АЛИЕВГА «ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН ЭКОНОМИСТ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йиллар, самарали ишлаганлиги, республикада капитал қурилишни ривожлантиришдаги хизматлари учун қурилиш банки Ўзбекистон республика конторасининг бошқарувчиси Камол Алиевга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган экономист» фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. МАТЧОНОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Ҳ. ПУЛАТОВА.

1973 йил 22 август.
Тошкент шаҳри.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

РЕСПУБЛИКА БИНОКОРЛИК МАТЕРИАЛЛАРИ САНОАТИ МИНИСТРЛИГИ ХОДИМЛАРИГА «ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН БИНОКОР» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йиллар ва самарали ишлаганликлари, Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида эришган катта муваффақиятлари учун қуйидагиларга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган бинокор» фахрий унвони берилсин:

Азизов Қутус Минабитович — Андижондаги 13-ғишт заводлари бошқармаси электр тележкасининг мотористи.

Батанжонов Ҳамид — Қўқондаги қурилиш материаллари заводининг ғишт чиқариб берувчиси.

Киселева Тамара Прокопьевна — Чирчиқ ойна заводининг директори.

Қулумбетов Турумбет — Қорақалпоғистон қурилиш материаллари комбинатининг мастери.

Орипов Қурбон — Самарқанддаги 17-ғишт заводлари бошқармасининг ғишт қуювчиси.

Шодмонов Муса Саидович — Оҳангарон цемент заводида лист қолиплаш машинасининг машинисти.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. МАТЧОНОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Ҳ. ПУЛАТОВА.

1973 йил 22 август.
Тошкент шаҳри.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми республика бинокорлик материаллари саноати министрлигининг бир группа ходимларини қурилиш материаллари ишлаб чиқаришда эришган муваффақиятлари, социалистик мусобақадаги юқори кўрсаткичлари учун Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

Беруний туғилган кунининг 1000 йиллиги олдидан

БУЮК АЛЛОМА

Улуғ мутафаккир Беруний фанларнинг жуда кўп соҳаларида жаҳон илму фан хазинасига ўзининг салмоқли ҳиссасини қўшди. Беруний фанларнинг бир қатор ҳал қилувчи масалаларида ўз давридан бир неча асрларга олдинлаб кетганлиги маълум. Берунийнинг гидростатикага оид бўшлиқ атмосфера босими, туташ идишлар, булоқлар, артезиан қудуқлари, фавворалар, водопровод ва насослар, автомат суғоргич, автомат шамдон каби ҳодисаларга доир фикр-мулоҳазалари жуда қимматлидир.

Буни Галилейнинг насослардаги сувнинг юқорилаб чиқиши атмосфера босими туфайли эканлиги ва Паскалнинг босимнинг суюқликлар орқали узатилиши ҳақидаги қонунлари ҳам тасдиқлайди. Берунийнинг «Осор-ал-боқия» деб номланган асарида ҳисоб илмидан хабарсиз киши водий йўлини бир текисда тўғри ёки озгина нишаб, деб эътиқод қилса, албатта у киши айтиб ўтилган жойни юқорилаб кетади, деб хаёл қилади. Бундай кишилар ернинг баланд-пастлигини ўлчаш, текислаш, анҳорларни қазиш ва каналлар ўтказиш қуролларини ишлатишни яхши билмагунларича уларнинг дилларидан шак-шубҳани кетказиш мумкин эмас. Агар улар сувлар оқаётган ернинг паст-баландлигини ўлчасалар, эътиқод қилганларининг зидди уларга равшан бўлади. Ёки улар табиёт илмларини ўрганиб, сувнинг марказга ва марказга энг яқин бўлган жойга боришини билсалар, сувнинг тушуви учун чиқаётган жойидан қуйироқ йўл топилиб, бўшатган ерини эгалловчи нарсага тўсқинлик қилинса, у исталган жойга, ҳатто чўққиларга ҳам, албатта, кўтарилаверишини биладилар,

Сувнинг табиий ишига сунъий мажбур қилиш яъни восита бўлмиш ҳаво (ҳамкорлиги)дан бошқа нарса ёрдам бермайди. Бу тадбир кўпинча кесилиши мумкин бўлмайдиган тоғлар ўртага кириб қолган анҳорларни қазишда ишлатилади. «Сув ўғирловчи» деб аталадиган асбоб бунга мисол бўлади. Буни сув билан тўлғазиб, икки учини ичидаги сув сатҳи бир-бирига баробар бўлган иккита идишга ташлаб қўйилса, албатта у асбобдаги сув узоқ вақтгача иккала идишга ҳам қуйилмай тураверади. Чунки уларнинг ҳар иккаласи сувдан баробар узоқликда. Иккала идишга баробар сув қуюлиши ҳам мумкин эмас, зероки, у пайтда асбоб бўшаб қолади. Айрим файласуфлар айтганидек, ё бўшлиқ мавжуд эмас, ё баъзилар айтганидек, бўшлиқ мавжуд бўлиб, жисмларни тутиб турувчидир.

Демак, агар бўшлиқ бўлмаса, у мавжуд эмас; агар бўшлиқ жисмларни тутиб турувчи бўлса, сувни тутиб туради ва ўрнини бошқа жисм эгалламагунча уни чиқиб кетишига қўймайди. Агар ўша асбобнинг бир учи озгина жойга қуйилса, идишдаги сув ўша жойга оқади, чунки унинг бир учи қуйи бўлгач, ер марказига яқинроқ бўлади ва сув шунга қараб оқади. Сўнгра сув заррачалари бир-бирини тортиб туташуви натижасида суви тортилаётган идишдаги сув тугамагунича ёки сув оқиб бораётган идишдаги сатҳи суви тортилаётгандагининг сатҳига баробар бўлгунича оқиш давом этади, деган сўзлари эътиборлидир.

Кўпчилик адабиётларда жисмларнинг солиштирма оғирликларининг аниқ ўлчанишини XII асрнинг машҳур олими Абдураҳмон Хазинийга мансуб, деб қайд қилинади. Беруний томонидан элликдан ортиқ модданинг солиштирма оғирликларини ҳозирги замон аниқлиги даражасида ўлчанганлиги ҳайратомуздир. Буни Абдураҳмон Хазинийнинг ўзи ҳам инкор этмайди.

Мавжуд адабиётларда турли жисмлар ишқаланган вақтда электрланиши ҳодисаси XVI аср охирларида машҳур инглиз олими Уильям Гильберт томонидан кашф қилинган, деб изоҳланади. Машҳур итальян олими Марио Льоцци ўзининг «Физика тарихи» деган китобида «Биз Уильям Гильбертдан электр ҳақидаги фанни туғдиргани учун ҳамиша қарздормиз. Уильям Гильберт ўзининг ана шу кашфиёти учун электр ҳақидаги фаннинг отаси деган шарафли номга тамомила ҳақлидир» деб таъкидлайди.

Бу ўринда Берунийнинг «Китоб ул-жамоҳир фи маърифат ул-жавоҳир» деган китобидаги «Тортиш ва тортилиш қаҳрабо ва мигнотис (магнит)дан бошқа кўп нарсаларда ҳам топилади, масалан, нефть оловни, зайтун тоши зайтни, сирка тоши сиркани ва ҳабан (истисқо) тоши касал кишиларнинг қорнидан сувни тортади», деган фикрларини келтириб ўтмоқчимиз.

Улуғ ватандошимиз Беруний Уильям Гильбертнинг кашфиётини ундан қарийб 600 йил илгари кашф қила олган, деб айтишга ҳақлимиз.

Беруний жисмларнинг ер маркази томон тортилиши ҳақидаги таълимотни ёқлаган. Қуёш марказлик назариясининг тарафдори бўлган. Шу назарияга асосланган астрономия асбобларини ихтиро қилиш соҳасидаги хизматлари билан Коперникнинг кашфиётини олдиндан кўра билган.

Олим С. П. Толстов «Беруний ва унинг замони» деган мақоласида «Унинг (Берунийнинг) ўсимликлар ва ҳайвонлар орасидаги табиий танланишнинг роли ҳақидаги мулоҳазалари ҳайрон қоларли даражада нозик ва чуқур бўлиб, улар маълум даражада Дарвин кашфиётидан олдин хабар беради. Унинг Шимолий Ҳиндистон ва Турон текисликларининг пайдо бўлиши ҳақидаги таълимоти, умуман Леонардо да Винчи тарафидан Ломбард текислиги материалларига асосланиб ишланган назарияга ўхшайди, Турон тарихига татбиқ қилишдаги ўзининг конкретлиги билан эса Ватанимиз фанининг Мушкетовдан тортиб то ҳозирги замон совет палеографларигача бўлган даврдаги якунлари билан боғланади»,— деб таъкидлайди.

Берунийнинг инерция, таъсир ва акс таъсир, тонги ва кечки шафақ ҳодисаси, Рустам камалаги, линза, ёруғлик заррачалари орасидаги тортилиш кучларининг мавжудлиги, оғир ва енгил жисмларнинг Ер марказига тортилиши ҳақидаги мулоҳазалари тамомила илмий асосга эга эканлигини XVIII аср Европа фанининг улуғ мутафаккирларидан бири Исаак Ньютоннинг инерция, таъсир ва акс таъсир, бутун дунё тортилиш қонуни, шунингдек, ёруғлик дисперцияси ҳақидаги қонунлари ҳам тасдиқлайди.

Берунийнинг бўшлиқ, жисмларнинг эркин тушиши, денгиз сувининг кўтарилиши ва пасайиши, иссиқликнинг узатилиши, жисмларнинг иссиқликдан кенгайиши, сувнинг иссиқликдан кенгайишидаги алоҳида хусусияти, иссиқликнинг ҳаракат баробарида мавжудлиги, иссиқлик ва ёруғлик энергиясининг механик энергияга айланиши, обҳаво, иқлимнинг нур тушиш бурчагига боғлиқ бўлиши, товуш ва ёруғлик тезлиги, чақмоқ ва момақалдироқ каби кўплаб ишлари ҳам ҳозирга қадар ўз қимматини йўқотмаган.

Машҳур совет олими А. А. Семёновнинг ибораси билан айтганда: «У яшаган давр биздан шунчалик узоқ бўлишига қарамасдан, у гўё бизнинг замондошимизга ўхшайди».

Коммунистик партия маданий мерос дурдоналарини ўрганиш, асраш борасида қилаётган катта ғамхўрликни буюк аллома юбилейига тайёргарлик ишларида ва унинг асарлари совет халқларининг мулки бўлиб қолганлигида яққол кўриш мумкин.

Т. УСМОНОВ,
Қори-Ниёзий номидаги педагогика фанлари илмий-тадқиқот институтининг илмий мухбири.

КУН ТАРТИБИДА УМУМИЙ ТАЪЛИМ

АНДИЖОН. Бугун область партия активининг йиғилиши бўлди. Унда «КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Қишлоқда умумий таълим мактабларининг иш шароитини янада яхшилаш тадбирлари тўғрисида»ги ҳамда саккизинчи чақириқ СССР Олий Совети олтинчи сессиясининг қарорларини бажаришда область партия ташкилотининг вазифалари ҳақида» область партия комитетининг биринчи секретари ўртоқ Б. Раҳимовнинг доклади тингланди ва муҳокама қилинди.

Актив йиғилиши муҳокама қилинган масала юзасидан кенг тадбир белгилаб, қарор қабул қилди.

Р. РАҲМОНОВ.

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИГА ТАЙЁРМИСИЗ?

УМУМХАЛҚ ИШИ

Қашқадарё областида мактабларни ремонт қилиш, синф хоналарни жиҳозлаш, фан кабинетларини ўқув қуроллари билан таъминлаш соҳасида қатор тадбирлар амалга оширилмоқда.

Бу борада Яккабоғ район халқ маорифчилари амалга ошираётган тадбирлар диққатга сазовор. Яккабоғликлар ўқиш тамом бўлиши биланоқ мактабларни янги ўқув йилига тайёрлаш юзасидан конкрет тадбирлар ишлаб чиққан эдилар. Тадбирлар район партия комитети ва район ижроия комитети томонидан маъқулланди. Натижада улар областда биринчи бўлиб 73 та ўрта, саккиз йиллик ва бошланғич таълим мактабларини янги ўқув йилига тахт қилиб қўйдилар.

Косон ва Ульянов районларининг маорифчилари ҳам мактабларни янги ўқув йилига тайёрлашда оталиқ ташкилотларининг кучидан самарали фойдаландилар. Бу районларда жойлашган саноат корхоналари, қурилиш ташкилотлари мактаблар учун кўплаб қурилиш материаллари ажратдилар. Хўжалик раҳбарлари мактаб ремонтига юксак масъулият ҳисси билан қараб, фаол ёрдам бердилар, ишчи кучлари ажратдилар, маблағ ва материаллар билан таъминлаб турдилар. Шунинг учун ҳам Косон ва Ульянов районларида мактабларни янги ўқув йилига тайёрлаш муваффақиятли якунланди.

Хўш, областнинг бошқа районларида аҳвол қандай? Чироқчи районида 63 та ўрта, саккиз йиллик ва бошланғич мактаб бор. Ҳозиргача 51 та мактаб биноси ремонтдан чиқарилди, деб рапорт берилди. Рапортда кўрсатилган мактабларнинг айримларини кўздан кечирганимизда ремонт ишлари қониқарсиз аҳволда эканлигининг гувоҳи бўлдик.

Район марказидаги Тельман номли ўрта мактаб биноси ремонтининг бошланганига икки ойдан кўпроқ вақт ўтди. Лекин, мактаб маъмурияти назорат ўрнатмаганлиги туфайли район ремонт қурилиш идорасининг икки-уч ишчиси номигагина ишлаб турибди. Улар бажараётган ишлар сифатсиз, биноларнинг бўёқлари ҳозирданоқ кўчиб кетяпти. Ремонт шу таҳлитда давом этаверса, мактаб биринчи сентябрда ўқувчиларни қабул қила олмайди.

Район ижроия комитети раисининг ўринбосари Ж. Жўраев бизни Чкалов номли, «Правда» ўрта мактаблари ремонт ишлари билан таништирди. Бу ўқув даргоҳлари ҳам «ремонтдан чиқарилди», деб рапортга имзо чекиб юборилганлардан. Аслида бу мактаблар қўл учида ремонтдан чиқарилган. Парталар синиб ётибди. Синф хоналарининг поли ва шипига бўёқ ҳам тегмаган.

Район ижроия комитети раисининг ўринбосари тан олишича, бошқа мактабларда ҳам аҳвол ана шундай.

Чироқчи районидаги мактабларни янги ўқув йилига тайёрлаш ишига 101 минг сўм маблағ ажратилган эди. Шу маблағнинг атиги 52 минг сўми сарфланган. Мактабларни жиҳозлаш, ўқув қуроллари билан таъминлаш, қишга ўтин-кўмир ғамлаб қўйиш, ўқитувчиларнинг уй-жойларини ремонтдан чиқариш ишлари ҳам ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

Қамаши районида ҳам мактаблар ремонтига иккинчи даражали иш деб қаралаётганга ўхшайди. 61 мактабнинг энди 45 таси ремонтдан чиқарилган, холос. Улар ҳам сифатсиз ремонт қилинган. Қўшимча синф хоналари қурилиши тугаллангани йўқ.

Янги ўқув йилининг биринчи кунида Қамаши район меҳнаткашларининг 23 мингдан зиёд фарзандлари мактабларга отланадилар. Лекин, районда мактабларни янги ўқув йилига шайлаш иши жуда сусткашлик билан давом эттиряпти. Шунингдек, Деҳқонобод ва Шаҳрисабз районларида ҳам янги ўқув йилига тайёргарлик кўриш, қўшимча синфхоналари қуриш, устахоналар ташкил этиш ниҳоясига етказилмай турибди.

Ҳар бир билим масканида буфетлар, медицина пунктлари ташкил этиш, ўқувчиларнинг мактабдаёқ ишлаб чиқаришнинг бир қанча жараёнлари билан таниш бўлишлари учун кенг имкониятлар яратиб бериш, фан кабинетларини замон талаблари даражасида жиҳозлаш, ўқитувчиларнинг ишлаши учун шароит яратиш — шу куннинг муҳим вазифасидир.

П. ГАДОЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ТЕХНИКА ЯНГИЛИКЛАРИ

ЭЛЕКТРОН АРИФМОМЕТР

Ихчам электрон ҳисоб машиналари «оиласига» яна биттаси қўшилди. «Светлана» бирлашмаси ишлаб чиқара бошлаган янги «Электроника-2471» кичик ҳисоб машинаси телефон аппаратича ҳам келмайди. Аммо у тўрт арифметик амални бир лаҳзада шовқинсиз бажара олади, зарур бўлса ўнли касрлар билан ҳам ишлай олади. Асбобни бошқариш шу қадар соддаки, ҳатто мактаб ўқувчиси ҳам уни ишлатаверади.

Электрон арифмометр кўп меҳнат талаб қиладиган ҳисобларни бажарувчи олимлар, инженерлар, экономистлар, бухгалтерларнинг эҳтиёжларини тамомила қондира олади. (ТАСС).

Австралия: ПАХТА ДАЛАЛАРИДА «БУҒДОЙ ТЕХНОЛОГИЯСИ»

СССР қишлоқ хўжалик министрлигининг бир группа мутахассислари Австралиядан қайтиб келди. Ғўзани парвариш қилишнинг янги технологиясини ва тезпишар, паст бўйли ғўза селекцияси методларини Австралияга бориб ўрганган бу делегация составида Ўзбекистон вакили — таниқли селекционер, пахта селекцияси ва уруғчилиги илмий-тадқиқот институти директорининг илмий ишлар бўйича ўринбосари Александр Анатольевич Автономов ҳам бор эди.

— Совет пахтачилик мутахассисларининг бундай катта делегацияси Австралияга биринчи марта борди, — деди А. А. Автономов Ўзбекистон Информация агентлигининг мухбири билан суҳбатда. — Гарчи пахтачилик Австралияда қишлоқ хўжалигининг катта тармоғи бўлмаса ҳам (у ерда 40 минг гектар ерга пахта экилади, бу йил шу пахта майдонидан 42 минг тонна тола олиш планлаштирилмоқда), аммо Австралия олимлари ва фермерларининг муваффақиятлари муайян аҳамиятга эга.

«Буғдой технологияси» деб аталган усул пахтачиликда жорий қилинаётганлиги делегациямизни кўпроқ қизиқтирди. Ҳозирги вақтда жаҳоннинг турли пахтачилик районларида, айниқса Америкада пахта етиштиришга қилинадиган сарфларни кескин равишда камайтирган ҳолда унинг ҳосилдорлигини ошириш йўллари қидирилмоқда. Ғарбда ўз-ўзидан маълумки, нуқул капиталистик мулоҳазалар билан — ер эгалари бўлган хусусий кишиларнинг энг кўп фойда олишга интилаётганликлари сабабли шундай қилинмоқда. Шунинг учун ҳам чет эллардаги йирик пахтачилик компаниялари ғўза тупларини қалин жойлаштириш деб аталган усулни зўр бериб жорий қилмоқдалар. Бундай усул жорий қилинган ерларда ерга одатдаги ғалла сеялкалари билан чигит экилиб, натижада ҳар бир гектардаги ғўза туплари 500 мингдан 800 мингтагача бўлиши таъминланади. Ғалла агротехникасидан олинган бу усулга «буғдой технологияси» деб ном берилганлигининг боиси ҳам мана шу.

Аввало бундай усул билан чигит экилган майдонларда пахтанинг ҳосилдорлиги катта бўлаётганлиги эътиборни жалб қилмоқда. Агар ғўзанинг ҳар бир тупида битта-иккитадан кўсак етиштирилса, гектар бошига эллик центнер ва ундан ҳам кўпроқ ҳосил олиш мумкин. Бу усулнинг иккинчи афзаллиги шуки, пахтачилик ишлари жуда кенг равишда механизациялаштирилади. Бунинг сабаби ҳам маълум: жуда қалин ўсган ғўзаларга ишлов беришнинг имконияти йўқ. Чигит экиш олдидан далаларга ўғит ва гербицидлар солинади, пахтазорларни зараркунанда хашаротлардан сақлаш ва ғўзаларнинг баргини тўкдириш учун тегишли дорилар самолётлардан сепилади. Пахта ҳосилини махсус стриппер машиналар бир ўтишда териб чиқади. Бу машиналарга ўрнатилган узун металл тароқчалар очилган кўсакларни тараб, машинанинг тозаловчи асбобига йўллаб беради, сўнгра ҳас-чўпдан тозаланган пахта машинанинг бункерига тушаверади.

Пахтани бундай экиш мумкинлигини ғўзанинг ўзи «кўрсатиб берди». Гап шундаки, бу ўсимликни сув ёрдамида бошқариб туриш мумкин. Ғўзалар атайин қақратиб қўйилса, унинг пастки шохларидан бошлаб пайдо бўладиган шоналари тўкилиб кетади. Фермерлар ғўзаларни суғоришни тартибга солиш йўли билан ҳар бир ғўзада ер сатҳидан маълум баландликда иккита-учта бўлиқ кўсак сақлаб қолишга интиладилар. Бу кўсаклар стрипперлар тароғига илинадиган баландликда бўлади.

— Австралияда ғўзаларни қалин қилиб ўстириш усули кенг тарқалганми?

— У ерда бундай усул билан фақат бир ярим минг гектар ерга чигит экилмоқда. Бу янги иш бўлганлиги учунгина шундай қилинаётгани йўқ. Ҳар қандай капиталистик мамлакатда бўлгани каби Австралиядаги пахтачиликда ҳам хусусий мулкчилик тенденциялари сезилиб турибди. Фермерлар мамлакатнинг эҳтиёжини ҳисобга олмай, ўз ерларига хоҳлаган экинларини экаверадилар. Технологияни ва агротехникани ҳам ўзлари хоҳлаганларича танлаб оладилар, фирманинг хўжайини ҳам ўзи хоҳлаган усулни ишлатаверади. Пахта майдонини 200 минг гектарга етказиш ниятида бўлган Австралия ҳукумати фермерларни пахтачилик билан шуғулланишга ҳар томонлама рағбатлантиришга мажбур бўлмоқда. Бироқ бу соҳадаги ишларнинг аҳволи ҳукумат режасини амалга ошириш унчалик олдинга силжимаётганлигини кўрсатиб турибди.

«Аскот» қишлоқ хўжалик фирмаси чигитни қалин экиш усулини айниқса жадаллик билан жорий қилмоқда. Бу хўжаликда ғўзани икки хил метод билан ўстирмоқдалар. Биринчи методни классик метод деса ҳам бўлади. Чигит экишга мослаштирилган махсус ғалла сеялкалари жуда яхши текисланган далаларга уруғлик чигитни қатор ораларини 18-22 сантиметр қилиб қадаб кетади. Ерларни нивелир машина ёрдамида текислаш ғўзани суғориш учун жуда катта аҳамиятга эга, чунки ғўза бостириб суғорилаверади. Иккинчи усул билан чигит экилганда эса, пахта майдонини суғориш учун ораси олти метрли қилиб эгат олинади. Бу эгатларга каналлардан шланга сифонлар билан сув бериб турилади. Ҳар икки ҳолда ҳам ҳар бир гектардан 35-40 центнер ҳосил олишга муваффақ бўлинади.

Австралия олимлари ғўзани қалин қилиб экиш учун махсус янги навлар етиштириш йўлида катта иш олиб бормоқдалар. Шохлаб ўсадиган пахта навлари бундай жуда қалин қилиб экиш учун ярамайди. Бунинг учун деярли шоҳи бўлмайдиган, танасининг ўзидагина кўсаклар ҳосил бўладиган бўйи паст ғўза керак. Шу билан бирга, бундай ғўзанинг кўсаклари айни бир вақтнинг ўзида етилиб очиладиган бўлиши зарур. Австралия селекционерлари бу соҳада диққатга сазовор баъзи натижаларни қўлга киритишга муваффақ бўлган. Лекин пахта майдонларининг кўпчилигида ғўзанинг одатдаги сершоҳ, асосан Америка навлари ўстирилмоқда.

— «Буғдой технологияси» Совет пахтачилигида маълумми?

— Ғўзани қалин қилиб ўстириш совет олимлари учун янгилик эмас. Бизнинг пахта селекцияси ва уруғчилиги институтимизда турли соҳа олимларидан катта группаси бир неча йилдан бери бу иш билан шуғулланмоқда. Масалан, «Тошкент» навлари, «108-Ф» ва тезпишар «С-5449» навлари тажриба пайкалларига экилиб, «буғдой схемаси» синаб кўрилмоқда. Ўсишни секинлаштирадиган химиявий воситалар ёрдамида ғўзанинг калта навлари ҳосил қилинди.

Институт селекционерлари ғўзанинг шохламайдиган ёки жуда кам шохлайдиган паст бўйли бир қанча навларини етиштириб бердилар. Бундай ғўзаларнинг шакли кўсаги очилган пайтда худди бошоқли пахтага ўхшайди. Ю. П. Хуторной етиштирган «С-6036», «С-8257» ва «С-4859» навли ғўзалар мана шундай пахта навларидан ҳисобланади.

Ғўзани қалин қилиб экиш тажрибалари энди колхоз далаларида ҳам ўтказилмоқда. Бу йил Сирдарё областининг «Красний Октябрь» колхозидаги, Қашқадарё областининг «Москва» ва Наманган областининг «Қизил работ» колхозларидаги тажриба участкаларида мана шу навлар синаб кўрилмоқда.

— Делегация аъзолари Австралияда бўлган вақтларида улар қандай фойдали алоқалар боғлашга муваффақ бўлишди?

— Делегация аъзолари Австралиянинг пахтачилик районларига борган вақтларида кўпгина фермерлар, пахтачилик фирмаларининг раҳбарлари ва мутахассислари билан, селекционер олимлар билан учрашдилар. Тажриба алмашиш улар учун ҳам, биз учун ҳам жуда фойдали бўлди. Бундан ташқари, бизнинг делегациямиз Австралиядаги ҳамкасбларига Ватанимизда етиштирилаётган пахта, шоли, беда ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан юзга яқин навининг уруғини тортиқ қилди, биз ўзимиз ҳам тахминан шунча хил янги намуналарни олиб келдик.

Биздаги пахта навлари коллекцияси айниқса янги навлар билан тўлдирилди. Австралиянинг таниқли селекционери доктор Б. Лоу етиштирган «Ривель тераги», «Ривель олтин тус» нави Америкада етиштирилган «Супер окра-м-8», «Дельта пайн смул слиф» ва бошқа шулар каби баъзи пахта навлари Ўзбекистонга биринчи марта олиб келинди. Булардан селекция ишида фойдаланиш мумкин. Диққатга сазовор бўлган шу нарсани айтиб ўтиш керакки. Б. Лоу ўзининг янги навларини етиштиришда «кинг караяз» номли совет навидан фойдаланган.

— Австралия фермерлари ғўзани парвариш қилишда диққатга сазовор бўлган қандай янгиликларни қўлламоқдалар?

Баъзи янгиликларни бизнинг республикада ҳам жорий қилиш фойдали бўлади, деб ўйлаймиз. Австралияда ғўзанинг баргини тўктириш ва зараркунанда ҳашоратларни тугатмоқ учун самолётлардан заҳарли химикатлар пуркаш ишлари ҳамма жойда кечаси ўтказилаётганлигини эшитиб, биз анча таажжубландик. Лекин буни ўз кўзимиз билан ҳам кўрдик.

Австралиянинг тропик зонасида жойлашган пахта майдонларига қишлоқ хўжалик зараркунандалари асосан кечаси учиб ва ўрмалаб келиб айниқса кўп зарар етказмоқда. Шунинг учун ҳам пахтазорларга кечаси дори пуркамоқдалар. Кечаси ҳаво намлигининг кўпайиши, шамол бўлмаслиги мана шундай дорилар таъсирини кучайтиришга ёрдам беради. Унчалик катта бўлмаган қишлоқ хўжалик самолётларининг учувчилари билан суҳбатлашганимизда улар кечаси ишлаш ҳатто ўнғайроқ бўлади, чунки электр симлари ва симёғочлар, дарахтлар ва бошқа ҳар хил «тўсиқлар» кечаси яхшироқ кўринади, яна бунинг устига, кечаси далаларда ҳеч ким бўлмайди, дейишди.

Делегация аъзолари самолётларга ўрнатилган махсус пуркагичларга ҳам эътибор беришди. Бу пуркагичлар заҳарли химикатларни самолёт учиб бораётганида пуркаб, қалин туман ҳосил қилади, дориларни ҳам жуда тежаб сарфлашга имкон беради.

Масалан, бир гектар ердаги ғўзанинг баргини тўктириш учун 20 литрдан ошиқ эритма сарф бўлмайди.

Вилт Австралия пахтакорлари учун ҳам катта муаммо бўлиб турибди. Маълумки, у пахта баргларида тўпланиб, барглар билан тупроққа аралашиб қолади. Шу сабабли Америкада ишлаб чиқарилаётган ва вилтни йўқ қиладиган «Бенлейт» номли махсус дорини дефолиантларга қўшиб пуркайдилар.

Австралия фермерларининг тупроқни чигит экиш олдидан тайёрлаши ҳақиқатан бизни қизиқтирди. У ерда асосий пахта майдонларида қатор оралари бир метрли эканлигини кўрдик. Далалар текисланиб бўлганидан кейин чуқур эгат олинади ва унинг пуштасига чигит экилади. Аммо чигит экиш олдидан махсус асбоб билан эгатнинг ўртасига чуқур қилиб азотли ўғитлар солинади. Мана шу ўғит запасининг ўзи ғўзани ўстиришдан то кўсак очилгунича кифоя қилади.

Делегацияларимиз аъзоларига Австралиядаги ҳамкасбларимиз тупроқни ишлайдиган баъзи иш қуролларининг тасвирини ва фотосуратларини, пахтачиликдаги агротехника усулларининг тасвирини, шунингдек илмий адабиётлардан анчагина қисмини тортиқ қилишди.

Яқинда СССР Қишлоқ хўжалик министрлиги, деди суҳбат охирида А. А. Автономов, делегациямизнинг таклифларини амалга оширишга доир махсус тадбирларни тасдиқлади. Шу тадбирларнинг катта қисми, шу жумладан, бўйи паст ва тезпишар пахта навлари селекциясини жорий қилиш ғўзани қалин қилиб ўстириш агротехникасини ишлаб чиқиш ва бунинг учун тупроқни ишлайдиган ва бундай ғўзаларнинг ҳосилини териб берадиган машиналарни яратиш ишларини Ўзбекистонда ҳам амалга ошириш мўлжаллаб қўйилди. Бу ишни амалга оширишда республиканинг етакчи илмий-тадқиқот ва конструкторлик ташкилотлари қатнашадилар.

Ю. ЮДИН,
Ўзбекистон Информация агентлигининг мухбири.

Чет элларда

Янгиликлар — Хабарлар — Воқеалар

АРГЕНТИНА КОММУНИСТЛАРИ СЪЕЗДИДА

БУЭНОС-АЙРЕС, 22 август. (ТАСС). Аргентина Коммунистик партиясининг XIV съезди бу ерда ўз ишини давом эттирмоқда. Съезд делегатлари АКП Марказий Комитети Бош секретари Херонимо Арнедо Альвареснинг докладини муҳокама қилмоқдалар. АКП Марказий Комитети Ижроия комитетининг аъзоси Рубенс Искаро ҳозирги вақтда мамлакатнинг ишчилар ҳаракатида вужудга келган вазиятни таҳлил қилиб берди. У касаба союзлари раҳбарлигида кучларнинг ҳозирги нисбатини демократик кучлар бирлигига интилаётган ва чинакам синфий пролетар позициясида турган кишилар ҳисобига ўзгартириш зарур эканлигини айтди. Бюрократик олий табақани суриб чиқариш учун, деди Искаро, меҳнаткашларни сафарбар қилиш керак, токи уларнинг ўз ташаббуси билан чақириладиган йиғилишларда демократик йўл билан ўз раҳбарларини сайлаб олсинлар. У бутун мамлакатда омма ўртасидаги ҳозирги ҳаракатни кучайтиришга чақирди.

Нотиқ шу билан бирга коммунистлар перончилар таъсири остидаги омма билан алоқани янада мустаҳкамлашлари ва айни вақтда буржуа миллатчилиги таъсирини бартараф этиш учун мафкуравий ишларни кучайтиришлари зарур эканлигини уқтириб ўтди.

Съездда Франция, Италия, ГДР, Чили, Куба, Уругвай қардош партияларининг вакиллари нутқ сўзладилар. Бразилия Коммунистик партиясидан, Вьетнам Меҳнаткашлар партиясидан, Жанубий Вьетнам Миллий Озодлик фронти Марказий Комитетидан олинган табрикномалар ўқиб эшиттирилди.

КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари В. Г. Ломоносовнинг нутқи зўр эътибор билан тингланди. «Аргентина Коммунистик партияси, — деди у, — марксизм-ленинизм байроғини баланд кўтариб бормоқда. АКП қийинчиликларни бартараф этиб ва душманларнинг зарбаларини қайтарган ҳолда ишчилар, деҳқонларнинг ва меҳнаткаш халқ бошқа табақаларининг асосий ҳуқуқлари учун курашдан ҳеч қачон чекинмади. АКП Аргентина халқ оммаси билан чамбарчас боғланган ҳолда Аргентина ишчилар синфининг жанговар марксчи-ленинчи авангарди, мамлакатнинг мўътабар сиёсий кучи бўлиб қолди.

КПСС вакили АКПнинг ташаббуси билан Аргентинада В. И. Ленин асарларининг тўла тўплами нашр этилганлигини алоҳида таъкидлаб ўтди.

Биз, деди сўнгра нотиқ, давримизнинг энг муҳим проблемалари — тинчлик учун, барча халқларнинг суверен ҳуқуқларини ҳурмат қилиш учун ва тенглик асосида кенг халқаро ҳамкорлик учун кураш проблемалари соҳасида СССР билан Аргентина халқларининг манфаатлари бир-бирига мос деб ҳисоблаймиз. Биз аминмизки, Совет—Аргентина муносабатлари ҳар иккала халқнинг бахт-саодати йўлида, бутун дунёда тинчлик ва тараққиёт йўлида янада кўпроқ ривожланиши ва мустаҳкамланиши керак.

Шундан кейин В. Г. Ломоносов КПСС Марказий Комитетининг табрикномасини ўқиб берди. Табрикнома съезд иштирокчиларининг гулдурос, давомли қарсаклари билан кутиб олинди ва съездга КПСС совғаси — В. И. Ленин портретини топширди.

Чили Коммунистик партияси Бош секретарининг ўринбосари Виктор Диаснинг нутқи ҳам съезд иштирокчиларини қизиқтирди. Чили коммунистлари, деди у, Аргентина Компартияси очиқ ҳолда ишлашга эришганлигидан ўзининг ғоят мамнун эканлигини билдиради. У империализмга қарамликни тугатиш учун, туб ижтимоий ўзгаришлар учун Чили ва Аргентина халқлари биргаликда кураш олиб боришлари зарур эканлигини таъкидлади. В. Диас Чилидаги аҳволга тўхталиб, бундай деди: «Биз оғир кунларни бошимиздан кечирмоқдамиз. Аммо қийинчиликларни бартараф этиш ва халқ кўпчилигининг манфаатларини назарда тутиб, қайта қуришни давом эттириш учун бизда етарли куч бор».

Куба Коммунистик партияси Марказий Комитети секретариатининг аъзоси Исидоро Мальмиерка Улуғ Октябрь социалистик революцияси ғалабасидан бошлаб социалистик Куба вужудга келганга қадар ўтган давр ичида жаҳон миқёсида бўлиб ўтган ўзгаришлар ҳақида гапирди.

АКП XIV съездида Германия Бирлашган социалистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси Эрих Мюккенбергер нутқ сўзлади. У социалистик мамлакатлар коммунистик ва ишчи партиялари раҳбарларининг яқинда Қримда бўлиб ўтган учрашувининг катта аҳамиятга эга эканлигини таъкидлади. Шу учрашувда, деди нотиқ, жаҳонда коммунизмнинг олға қараб ҳаракат қилиши учун даставвал КПСС билан СССРнинг изчил ва конструктив сиёсати ҳамда КПСС XXIV съезди қабул қилган улуғвор Тинчлик программасини амалга ошириш асосида қулай ривожланиш процессининг муваффақиятли якунлари тўпланди.

Съезд ўз ишини давом эттирмоқда.

ТАШҚИ ИШЛАР МИНИСТРЛИКЛАРИ ВАКИЛЛАРИНИНГ КЕНГАШИ

БЕРЛИН, 22 август. (ТАСС). 1973 йил 20 августдан 22 августгача Берлинда Белоруссия ССР, БХР, ВХР, ГДР, КХДР, Куба Республикаси, МХР ПХР, РСР, СССР, Украина ССР ва ЧССР ташқи ишлар министрликлари раҳбар вакилларининг кенгаши бўлиб ўтди.

Кенгаш чоғида БМТ Бош Ассамблеясининг бўлажак XXVIII сессияси масалалари юзасидан фикрлашиб олинди.

Кенгаш самимий ва дўстона вазиятда ўтди.

К. ВАЛЬДХАЙМНИНГ САФАРИ

НЬЮ-ЙОРК, 22 август. (ТАСС). Бирлашган Миллатлар Ташкилоти секретариатининг эълон қилган хабарида айтиладики, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош секретари К. Вальдхайм, илгари хабар қилиб ўтилганидек, Яқин Шарқ мамлакатларига қиладиган визити чоғида, Сурия, Ливан, Исроил, Миср ва Иорданияга боради.

Бош секретарнинг визити 27 августдан 4 сентябрга қадар давом этади. Шу визитдан олдин К. Вальдхайм Женевада Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош секретарининг Яқин Шарқдаги махсус вакили Г. Ярринг билан учрашиб, Яқин Шарқдаги аҳволни у билан муҳокама қилади.

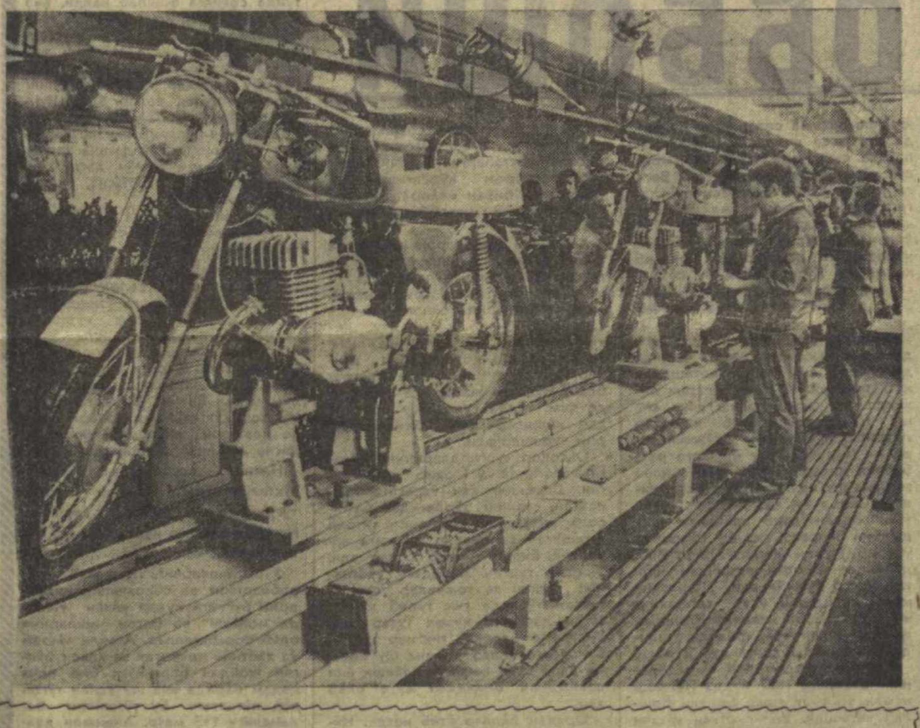

Пшопау шаҳридаги (ГДР) мотоцикл заводи ўз маҳсулотини янада мукаммаллаштириш соҳасида анча ишлар қилди. Натижада машинанинг мустаҳкамлиги ва қулайлиги тағин ҳам ошди. Суратда: модернизациялашган «ТС.250» мотоцикллари йиғув конвейерида.

АДН—ТАСС фотоси.

ШАҲАР ГАЗЕТАСИЗ ҚОЛДИ

НЬЮ-ЙОРК, 23 август. (ТАСС). Америкадаги Миссури штатининг энг катта шаҳри — Сент-Луис газетасиз қолди. Дўконлар ва обуначиларга газета элтиб берувчи юк машиналарининг шофёрлари забастовка эълон қилдилар.

Касаба союз маҳаллий бўлимининг газеталар эгалари билан янги меҳнат шартномаси тузиш тўғрисидаги музокаралари газета эгаларининг ишчилар иш ҳақини оширишдан ва пенсия таъминотини яхшилашдан бош тортганлиги сабабли тўхтаб қолди. Шундан кейин юк машиналарининг шофёрлари забастовка бошладилар.

ҚОНЛИ ЖИНОЯТ

ЛИМА, 22 август. (ТАСС). Перу реакцияси қонли жиноят қилди. Автомобиль ичига яшириб қўйилган бомбанинг портлаши натижасида шу автомобилдаги Чемботе шаҳридаги «Питса» кемасозлик корхонаси ишчилари касаба союзининг бош секретари Вильфредо Аскуэ Йепейс оғир жароҳатланди. У аҳволи оғир ҳолда Перу пойтахтидаги касалхоналардан бирига келтирилди.

В. Аскуэ Йепейс кемасозлик корхоналари реакцион касаба союз раҳбарларининг меҳнаткашлар қонуний ҳақ-ҳуқуқларини поймол этмоқчи бўлиб қилган уринишларига қарши кемасозишчилар курашига бошчилик қиларди.

Перу меҳнаткашлари ва мамлакатнинг бутун прогрессив жамоатчилиги суиқасд ғоятда синчиклаб тергов қилиниши ва жиноятчилар қаттиқ жазоланишини талаб этдилар.

РЕАКЦИЯ ХУРУЖИ БАРБОД БЎЛМОҚДА

САНТЬЯГО, 22 август. (ТАСС). Чили реакцияси оппозиция тарафдорларининг «ялпи забастовкаси»ни ўтказиш йўли билан мамлакат ҳаётини издан чиқариш мақсадида бошланган янги уриниши шармандаларча барбод бўлмоқда. Республиканинг турли вилоятларидан ва пойтахтнинг катта корхоналаридан олинган дастлабки хабарлар реакционерлар зўр бериб даъват қилаётганликларига қарамай, Чили меҳнаткашларининг катта кўпчилиги нормал ишлашни давом эттираётганлигини кўрсатиб турибди.

Заводлар ва фабрикаларда кеча фақат бир неча ишчи ва хизматчи ишга чиқмади. Энг кучлар чакана савдогарлар орасида нисбатан каттароқ муваффақият қозонишга эришдилар — пойтахтдаги магазинларнинг кўпчилиги ҳозир ёпиқ ҳолда турибди. Бироқ, вилоятлардан келаётган хабарларга қараганда, кўпгина шаҳарларда майда савдогарлар ишлашни давом эттирмоқдалар.

Ашаддий реакция хизматидаги фашист шайкалар террор қилишни давом эттирмоқда. Кеча Чили Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Сантьягодаги биносига ҳужум қилинди. Бандитлар бинонинг ичига киролмадилар, лекин шу бинонинг пастки қаватида жойлашган ва Карл Маркс номига қўйилган китоб магазинини талаб, остин-устун қилдилар.

Миллий тергов бошқармаси Бош директорининг ўринбосари Самуэль Рикельме журналистларга хабар қилиб, электр линияларга нисбатан қилинган диверсияларда қатнашган террорчиларнинг катта группаси қамоққа олинганлигини айтди.

Ҳукумат вакили генерал Э. Брадинниг иш ташлаган транспортчиларнинг раҳбарлари билан олиб бораётган музокаралари давом эттирилди. Президент С. Альенде журналистлар билан ўтказган қисқа суҳбатида музокаралар муваффақиятли равишда олдинга силжиётганлигини айтди. Давлат бошлиғи реакция томонидан ташкил этилган савдогарлар забастовкасини «беманиликдан бошқа нарса эмас», деди.

ПЕКИНДАГИ ВАЗИЯТ

Чет эл матбуотининг ёзганлари

Ғарб матбуоти Пекиндаги дипломатик манбаларга ва Хитой Халқ Республикасидаги журналистларнинг хабарларига асосланиб бераётган ахборотида Хитой пойтахтида жуда маҳфий вазиятда қандайдир «кўп кишилик мажлислар» ўтказилаётир, деб ёзмоқда. Матбуот шу муносабат билан ўзининг ҳар хил тахминларини айтмоқда. Масалан, Лондондаги «Таймс» газетаси Пекин раҳбарлари Хитой Коммунистик партиясининг X съездини ёки «унинг ўрнини оладиган» бирор тадбирни ўтказишга ҳозирланмоқдалар, деган фикрни айтмоқда; бошқа газеталар, халқ вакиллари Умумхитой мажлисининг 1964 йилдан бери чақирилмаган сессиясини ўтказиш тараддуди кўрилаётган бўлса керак, деб ёзмоқдалар.

Газеталарда босилган хабарларга қараганда, шу кунларда Пекинда ўтказилаётган «маҳфий тайёргарлик мажлисида» беш мингдан кўпроқ киши қатнашмоқда, уларнинг учдан бири ҳарбийлардан иборат. Англия матбуотининг хабар беришига қараганда Пекиннинг марказини — Халқ мажлислари уйи жойлашган Тяньаньминь майдонини солдатлар ва махфий бошқармаларнинг ходимлари қуршаб турибди, улар қатор-қатор келиб турган енгил автомашиналарни шу бино олдига ўтказиб юбормоқдалар-у, аммо унга оддий кишиларнинг яқинлашишига йўл қўймаётирлар. Чет мамлакатлардан, жумладан АҚШдан бир қанча «мўътабар кишилар»нинг Хитой Халқ Республикасига илгари планлаштириб қўйилганидек август ойида визит билан келиши Пекиннинг талабига биноан номаълум муддатга кечиктирилди, дейилади Рейтер агентлигининг хабарида.

Чет эллардаги матбуот органлари, шу кунларда Пекинда нималар бўлаётир, деган масалани муҳокама қилиб, шуни қайд қилмоқдаларки, Хитой Халқ Республикасида ўтказилган «маданий революция» ва унинг кетидан ўтказилган оммавий «тозалашлар» натижасида партия ва давлат кадрларининг анчагина қисми сиёсий майдондан четлаштириб қўйилди. Эндиликда Пекин раҳбарлари партия органларининг илгариги номларини сақлаб қолган ҳолда мамлакатда ҳарбий-бюрократик гуруҳнинг диктатурасини мустаҳкамламоқ учун шу органлардан фойдаланишга имконият берадиган «съезд» ўтказишга муҳтож бўлиб қолдилар, дейилади кузатувчиларнинг шарҳларида. Франс-пресс агентлигининг Пекиндаги мухбири, «Мао Цзэ-дуннинг ўринбосари қилиб тайинлаб қўйилган Линь Бяони» кўпчилик олдида қораламоқ учун ҳам маочиларга мана шундай «съезд» лозим бўлиб қолди, деган фикрни айтмоқда. Шу муносабат билан чет эл матбуоти Пекинда Цзян Цин, Яо Вэнь-Юань ва бошқалардан иборат «сўллар» деб аталган группа билан Чжоу Энь-лай бошчилигидаги «прагматиклар» группаси ўртасида кураш кескинлашганлигига эътиборни жалб қилмоқда. Кейинги вақтларда «сўллар» ўз позицияларини мустаҳкамламоқ ва «маданий революция»нинг ҳаддан ошиб кетганлигини оз-моз бўлса ҳам оқламоқ учун «Мао Цзэ-дун кўрсатмаларини қувватлашга» қаратилган пропаганда кампаниясининг янги даврасини бошлаб юбордилар.

Ғарбдаги информация агентликлари Хитой манбаларига асосланиб берган хабарларида Хитойдаги сиёсий вазиятнинг беқарорлигини қайд қилмоқдалар. Пекиндаги газеталарнинг ёзишига қараганда, мамлакатда «икки йўлнинг шиддатли кураши» давом этмоқда. Шу газеталар Лю Шао-ци ва Линь Бяо сингари «контрреволюционерларни ва сиёсий лўттибозларни тугатишга» даъват этмоқдалар.

Пекиндаги воқеаларнинг ҳаммаси маҳфийлик ва кескинлик вазиятида ўтаётганлиги, деб ёзади газеталар, Хитой раҳбарлари жиддий қийинчиликларга дуч келаётганликларини кўрсатиб турибди. Бу қийинчиликлар маочиларнинг сиёсий йўли умуман тангликка учраганлигини акс эттирмоқда. Хитойнинг ҳозирги раҳбарлари Советларга қарши душманлик кампаниясини авж олдириш йўли билан бу тангликдан қутилишга интилмоқдалар. Яқинда Англиядаги «Дейли телеграф» газетасида босилган мақолада, «партиянинг ҳозирги марказий комитетида Хитойдаги мавжуд режимни абадийлаштириш масаласи устида юз бераётган келишмовчиликлар съезднинг очилишини орқага суришга сабаб бўлди», дейилади. Хитойнинг юқори табақасидаги келишмовчиликлар эса «ташқи сиёсат, экономика ва мудофаа сингари соҳаларни» ўз ичига олади, деб таъкидлайди. (ТАСС).

Суратда: зийрак контролер Мавлуда Мирсодиқова. У Тошкентдаги «Юлдуз» тикувчилик фирмасининг энг яхши ишчиларидан ҳисобланади. Унинг қўлидан ўтган маҳсулотлар ҳамиша юқори сифатли бўлади.

М. Тўйчиев фотоси.

ПОЙТАХТИМИЗ МЕҲМОНЛАРИ

«МЮЗИКАЛ АКАДЕМИ»— ТОШКЕНТДА

Япон халқининг нафосатга, айниқса табиат гўзалликларига бениҳоя маҳлиёлиги ҳаммага маълум. Гуллаган олча бутоғи японлар миллий характерининг рамзи эканлиги бежиз эмас. Тошкентликлар шу кунларда танишаётган «Мюзикал академи» япон вокаль ансамблининг концерт программаси ҳам ана шу сабабли «Сакура, сакура» («Олича, олича») номли халқ рақси билан бошланади. Бу рақсни ансамбль солисти Хару Хамаяти ажиб бир маҳорат билан ижро этади. Шундан кейин саҳнада 10 та шўх музикачи пайдо бўлади. Мана шу йигитлар гуруҳидан ташкил топган ансамблни Японияда «Мюзикал-академи» деб аташади.

Бу ансамбль Токиода бундан 12 йил муқаддам ташкил топган. Унинг қатнашчилари олий музика ўқув юрти битирувчилари орасидан саралаб, танлаб олинган. Ансамбль шу дамгача фақат Японияннинг ўзида концертлар кўрсатиб, эстрада ишқибозларининг чуқур муҳаббатини қозонган. «Мюзикал академи» ўзининг чет эл гастролларини бизнинг мамлакатимизга келишдан бошлади. Ансамбль қатнашчилари ўзларини Иокогамадан мамлакатимизнинг Узоқ Шарқ соҳилларигача олиб келган совет теплоходи — «Хабаровск» денгизчилари ҳузурида дастлабки концертларини кўрсатдилар. Ўтган бир ой ичида япониялик ёш санъаткорлар Хабаровск, Москва, Ленинград, Болтиқ бўйи шаҳарларида, Украина ва Молдавияда меҳмон бўлдилар. Мана, ниҳоят, улар бизнинг Ўзбекистон пойтахтига ҳам ташриф буюрдилар.

Ансамблнинг бадиий раҳбари ва унинг солистларидан бири Таласи Нисина биз билан суҳбатда айтишича, «Мюзикал академи» ўз Ватанида рус қўшиқларининг тарғиботчиси сифатида машҳурдир. Унинг репертуаридан жой олган «Катюша», «Подмосковье оқшомлари», «Далам, далагинам», «Шуъла» каби рус қўшиқлари япон халқи ўртасида оммалашиб кетган. Айниқса ансамбль солистлари ижро этадиган рус қўшиқларидан бири—Расул Гамзатов шеъри билан айтиладиган «Турналар» японларнинг севимли тароналаридан бўлиб қолди. Турна улар учун бамисоли Пикассонинг оқ кабутари каби тинчлик рамзига айланди.

Ансамбль программасида кўпгина япон қўшиқлари ва куйлари бор. Унинг дирижёри, композитор Тацуа Такаи Совет Иттифоқи гастроли олдидан махсус тўртта музикали композиция тайёрлаб, ансамбль репертуарига киритди.

А. НИЗОМОВ.

ИНСОН МЕҲНАТИ БИЛАН АЗИЗ

МИРОББОШИ

...Сойнинг устидаги чойхонада унинг каттагина сурати ўрнатилиб қўйилган. Бу сурат урушдан аввал тушган фотографиядан кўчирилган. Суратнинг остида оппоқ соқолларини улуғворлик билан силаб, унинг шогирдлари — бой тажриба орттирган мироблар ва чаққон сепоячилар ўтиришибди. Бу кишиларни дарё оқиза олмаган, аксинча дарёдан ғолиб чиққан кишилардир. Уларни вақтгина қарита олган. Эндиликда сепоячининг қўли сел келган даҳшатли соатда аҳён-аҳёндагина керак бўлиб қолади. Газеталар электрон мироблар тўғрисида борган сари кўпроқ ёзмоқда...

Улар сурат остида ўтиришибди, атрофларида эса, ҳурмат-эҳтиром билан набиралари, Кампирравот дарасидаги тўғонни барпо этаётган ёш ишчилар ўтиришибди. Андижон денгизининг қурувчилари ва чойхонага тўпланган бутун халойиқ ҳар биттасининг баландлиги 40 метрдан ошадиган баҳайбат толларнинг соясига жо бўлибди. Бу толларни Йўлдош ака 1895 йилда ўтқазган...

Ҳозир у ҳаёт бўлганида юз ёшга тўларди. Областдан, навқирон шаҳар — Советободдан вакиллар келишди. Тўпланган халойиқ олдида Андижон область ижроия комитетининг қарорини ўқиб беришди: азалдан Найнова деб аталиб келган қишлоқ энди бошқа ном— Тўхтахўжаев номи билан атала бошлайди.

Йўлдош ака ана шу посёлкалик бўлиб, ўн йиллар мобайнида йил сайин Қорадарё билан курашга тушиб, ғолиб чиқар эди. Эндиликда халқ тилларда достон бўлган «Мироббоши»нинг хотирасини эҳтиром билан эсламоқда.

Найнова — Кампирравот дарасидан бир неча юз метр нарида. Бу ерда Қорадарё тор ўзанидан Фарғона водийси кенгликларига чиқиб олади. Бу ерда Қорадарёни азалдан «бир олам жаҳон бўлиб» тўсишиб, сувни Андижонсой, Шаҳрихонсой ва бошқа қадимий каналларга тақсимлашган. Хўш, бу қандай иш эди?

Жазирама иссиқда, тоғдаги қорлар эрий бошлаган бир пайтда Қорадарё Кампирравот дарасида юракка ваҳима солар эди. Бу ерда сув роса лиммо-лим оқадиган пайтда секундига 1.200 куб метр сув тўғри келар эди. Бу сув Волга ўртача тўлиб оқадиган пайтдаги сувдан камлик қилмайди... Лекин Волга дарёсининг суви ўзи билан тошларни, илдизи билан қўпорилган дарахтларни оқизиб келмайди. Қутуриб гоҳ бу соҳилга, гоҳ у соҳилга ўзини урмайди, бу қадар кўп лойқа олиб келмайди.

Ибтидоий дамбаларни даҳшатли дарёнинг дастидан ҳимоя қилиш, далаларни сув босиб кетишидан қутқариб қолиш, қишлоқларни очликдан қутқариб қолиш учун ана шу Найновага юзлаб кишилар тўпланарди. Сувнинг хўжайинлари — мироблар бу ишларга раҳбарлик қилар эдилар, сепоячилар эса ана шу ишларни ижро этардилар. Сепоя — катта-катта йўғон тўсинлардан дарё соҳилида ясалишини биласиз, ана шу сепоялар ўкириб турган дарёга ўрнатилиб, дарёнинг қирғоғи олдидан мустаҳкамлаб қўйилади. Қирғоқни ювиб кетмаслик учун сепоянинг ичи шох-шабба, харсанг тошлар, тупроқ билан тўлдирилади. Ўшанда каналнинг бошига сув келади.

Худди мана шу ерга, Қорадарёнинг соҳилига 1887 йилда Йўлдош исмли ўн тўрт яшар болани бошлаб келишди. Унинг отаси қўшни Султонобод қишлоғидан чиққан камбағал деҳқон Тўхтахўжа бўлиб, ўғлининг тақдирини сепоячиликка топширди ҳамда саркордан ёрдам сўраб илтимос қилди.

Бу раҳбар саркор рус инженери К. Н. Синявский эди. У инқилобдан илгариёқ Катта Фарғона канали қурилиши ғоясини ўртага ташлаган эди.

Йўлдош Тўхтахўжаев сув учун, ҳаёт учун халқ курашининг олдинги маррасида, дарё соҳилларида беш йил мобайнида ҳалол меҳнат қилди. Унинг ҳаётидаги ана шу даврни ҳозирга қадар ҳеч ким аниқ эслай олмайди. Лекин шу нарса яққол далил бўладики, 1892 йилда инженер Синявский 19 яшар йигитни Санкт-Петербургга, сув хўжалиги билим юртига ўқишга юборади. Йўлдош ана шу мактабдаги курсни тўла-тўкис тамомлагач, Кампирравот соҳилларига қайтиб келди. У ёш бўлса ҳам бамисоли катталарга қилингандек ҳурмат-эҳтиром кўрсатилди. Бу унинг ақли билан маҳоратига ҳурмат эди: уни мироббоши қилиб тайинлашди.

Ҳар йили Қорадарёнинг йўлини тўсиш ва унинг сувини каналларга тақсимлаб туриш учун дарёга уч мингтага яқин сепоя ўрнатиларди. Дарё тўсинларни оқизиб кетар, синдирар, бузиб кетар эди. Лекин кишилар устма-устига жанг қилиб, ғалаба қозонаверар эдилар. Ер эса сув ичар эди. Мироббоши Йўлдош жазирама кундузида ҳам, тунда гулханлар ёруғида ҳам кишилар билан ёнма-ён туриб курашар эди.

Оқсоқол шогирдларининг сўзига қараганда, у моҳир уста бўлган. Дарёнинг қоқ ўртасига ташланган, сувнинг зўрлигидан бамисоли дуторнинг торидек титраб турадиган сепоянинг тепасига эпчиллик билан чиқиб олар эди. Ўкириб турган дарёдаги тайғилчоқ, тўлқин ва томчилар сачраб турган тўсинда тик туриб куйлаётган дарахтга қулоқ тутар эди. У сувнинг овозини тинглар эди — бу овозга қараб у мана шу кечада дарё суви қанча кўпайиши ёки озайишини олдиндан айта олар эди.

Орадан йиллар ўтиб кетди. Инқилоб бўлди. Гражданлар уруши садоси янгради. Қорадарё билан олиб борилган жангларда соч-соқоли оқарган Йўлдош Тўхтахўжаев ҳамиша мироббошилигича қолиб келаверди. 75 ёшли шогирди Мамасодиқ ота Тошматовнинг гапига қараганда, сўнгги нафаси чиққунча мироббошилигича қолаверган:

— Бу воқеа 1934 йилда бўлган эди. Уста Йўлдош ўшанда олтмиш бирга тўлган эди. Дарёда май ойида ҳамиша бўлиб келганидек нотинчлик эди. Сув лиммо-лим тошиб оқа бошлади. Шунинг учун ҳам мироббоши Найновада, меникида тунаб қолди. Кечаси бизни: «сув кўпайиб, сепояларни оқизиб кетмоқда!» деб уйғотишди. Ўшанда уста Йўлдош одамларни отлантиргани ҳовлиларга қараб йўл олди. Ниҳоят, у бизни тунда соҳилга бошлаб келди. Биз одатдагидек сепоя ясаб сувга ташлайвердик. Сепояларни мустаҳкам ўрнатдик. Уста Йўлдош ҳар қачонгидек олдинда эди, гоҳ у, гоҳ бу сепояда туриб, дарёнинг садосига қулоқ солар эди. Шундай бўлдики, Қорадарё уста Йўлдош турган сепояни оқизиб кетди. Биз уни тонг пайтидагина топиб, ҳурмат-эҳтиром билан дафн этдик. Ҳаммангиз биласиз, унинг қабри соҳилда...

Энди ана шу ерда мироббоши Тўхтахўжаевнинг бюстини ўрнатишга қарор қилинди.

...1940 йилдаёқ Кампирравот дарасида ишлаган сепоячиларнинг ҳаммаси бошқа ишга ўтишди: бу ерда темир-бетондан қурилган гидроузел ишга туширилди. Бу гидроузел Қорадарёнинг зарбасини қудратли кўкраги билан қайтариб, сувни автомат равишда тақсимлайди. Лекин бу деган сўз Йўлдош Тўхтахўжаев сингари мард ва довюрак кишилар унутилди, деган маънони билдирадими?

Найнова посёлкасига Йўлдош Тўхтахўжаевнинг номини бериш тўғрисидаги хабарни эшитишганида қариялар кўзларида ёш билан қарсак чалдилар...

Хўш, ёшларчи?.. Қадимий миробларнинг ва сепоячиларнинг авлоди бугунги кунда улкан тўғонда монтаж ва бетон ишларини олиб бормоқдалар. Атоқли мироб ўз ҳаётини кечирган ва ҳалок бўлган жойдан бори-йўғи бир неча қадам нарида ана шу улкан тўғон қад кўтарган. Бу тўғоннинг баландлиги 115 метр. Андижон денгизига 1 миллиард 750 миллион куб метр сув сиғади. Бу ердан қардош икки республикага шунча сув оқади. Ўзбекистонда 23 минг гектар қўриқ ер ўзлаштирилади ва 257 минг гектар майдоннинг сув таъминоти яхшиланади. Қирғизистонда эса, 21 минг гектар қўриқ ер ўзлаштирилиб, 159 минг гектар ернинг сув таъминоти яхшиланади. Тошқин абадий барҳам топади.

Эндиликда Тўхтахўжаев номи билан аталган қадимий қишлоқнинг ёнгинасидаги тўғонни ва навқирон Советобод шаҳрини барпо этган беш минг набира, машҳур мироб ва сепоячиларнинг беш минг набираси ана шундай ишламоқда.

Ю. КРУЖИЛИН,
М. РАҲИМОВ,
ЎзТАГ мухбирлари.

Ўзбекистон Ахборот

ҲАР СОҲАДАН БИР ШИНГИЛ

КИТОБЛАР

ЎЗБЕКИСТОН ҲАҚИДА ТЎПЛАМ

«Туркистон автоном Совет Социалистик Республикасини ажратиш тўғрисида», «Ўзбекистон ССРнинг Қарши дашти ерларини ўзлаштириш ишларини тезлатиш тўғрисида»... Бу икки муҳим расмий ҳужжатнинг бири 11 май 1926 йилда қабул қилинган бўлса, иккинчиси 21 июнь 1970 йилда тасдиқланган. Бу қарорларда кўзда тутилган ишлар бир-биридан фарқ қилади. Бунга ўхшаш қарорлар Ўзбекистон ССР ташкил этилгандан бери кўп марта қабул қилинган. «Ўзбекистон» нашриёти яқинда хайрли ишга қўл урди. «КПСС ва Совет ҳукумати Ўзбекистон ҳақида» номли тўплам нашр этишга киришди. Бу китобга қарийб ярим аср мобайнида республикамизга тааллуқли муҳим ҳужжат ва қарорлар киритилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги партия тарихи институти томонидан тайёрланган мазкур тўплам китобхонларга серқуёш ўлкамиз ўтмиши ва ҳозири ҳақида кўпгина қимматли маълумотлар беради.

Е. КАСАКОВ.

МАКТАБ

МУТАХАССИСЛАР ОТРЯДИ

Тошкентдаги Ҳамза номли музика билим юрти санъаткор мутахассислар тайёрлашда республикамизнинг пешқадам маданият ўчоқларидан ҳисобланади. Билим юртини бу йил 200 дан зиёд киши битириб чиқди. Бу ердан болалар музика мактаби ўқитувчилари, концертмейстерлар, оркестр артистлари, бадиий ҳаваскорлик тўгараклари раҳбарлари, ансамбль ва хор артистлари ҳамда ўрта мактабларнинг ашула ўқитувчилари ҳаётга йўлланма олишди.

Билим юрти ўзининг ярим асрлик юбилейини нишонлашга ҳозирлик кўрмоқда. Бугунга қадар мазкур маданият ўчоғини битириб чиққанлар сафи уч ярим мингдан ошиб кетди. Улар орасида республика халқ артистлари Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият арбоблари, профессорлар, таниқли маданият ходимлари бор. Билим юрти коллективидагилар, шунингдек ўз мактабдошлари — республика халқ артисти Ш. Рамазонов, СССР халқ артисти Р. Ҳамроев, Ҳамза мукофоти лауреати С. Верелас, доцент И. Акбаров сингари тажрибали мутахассислар билан фахрланишади.

О. АПУХТИН,
санъатшунос.

ҚУРИЛИШ

ОҲАНГАРОН ЁҚАСИДА

Шўх оқар Оҳангарон дарёси бўйида кўркам бино қад кўтарди. Мевали ва манзарали дарахтлар билан ўралган мазкур соҳилда уч қаватли район касалхонаси фойдаланишга топширилди. Энди оққўрғонликлар юқумли касалликлардан ташқари барча хасталикларни шу ерда бартараф этиш имконига эга бўлишди. Шифохона замонавий медицина жиҳозлари билан таъминланган. Тажрибали врачлар ҳамда жонкуяр ҳамширалар дастлабки беморларга хизмат кўрсатишни бошлаб юборишди.

Ш. ТОСПОЛТАЕВ.

ФЕСТИВАЛЬ

ЯНГИ ЛЕНТАЛАР

Республикамиз пойтахтида ўтказиладиган телевизион фильмлар кинофестивалига олмаоталик киночилар ҳам ҳозирлик кўришмоқда. Улар «Қозоқтелефильм» студиясида яратилган икки телевизион бадиий фильм ҳамда бир қанча ҳужжатли ленталари билан кўрикда қатнашишмоқчи. Жумладан, тошкентлик «зангори экран» томошабинлари қардошларимизнинг «Оқшом чоғи», «Сенга нима десам?» бадиий фильмларини, «Кедиоининг қайта туғилиши» «Мен пўлат қуяман», «Меҳнат шарафига» сингари ҳужжатли фильмларини ҳам кўрадилар.

Г. МАРАЛБОЕВ.

САНЪАТ

«АМУ ТЎЛҚИНИ»

Қорақалпоғистон Давлат филармонияси «Аму тўлқини» ансамбли ташкил топганига энди икки йил бўлди. Ансамбль қатнашчилари турли шаҳар-қишлоқларда ўз чиқишлари билан санъатсеварларни ром этмоқда. Яқинда «Аму тўлқини» биринчи марта Фарғона водийси бўйлаб кўп кунлик ижодий сафарга йўл олди.

Ансамбль иштирокчилари Андижон областининг Москва, Бўз, Марҳамат, Қўрғонтепа, Балиқчи район марказларида, колхоз-совхозларда 20 га яқин концерт кўрсатишди. Қорақалпоғистонлик санъаткорлар ўзларининг дастлабки чиқишларини Андижондаги марказий маданият ва истироҳат боғида концерт беришдан бошлашди. Бу ерда меҳмон бўлиб турган Меҳнат Қизил Байроқ орденли Қори Ёқубов номидаги Ўзбекистон Давлат филармониясининг «Лазги» ансамбли қатнашчилари эса, ўз сафарларини давом эттириш учун Фарғонага йўл олишди.

Н. ИНОҚОВ.

ШУНАҚАСИ ҲАМ БЎЛАДИ

ЯШИНГА УРИЛГАН САМОЛЁТ

— Ярим тун эди, — деб ҳикоя қилади «ИЛ-18» ҳаво лайнерининг командири В. Митченко. —Қоронғида юлдузлар чарақлаб турибди. Катта тезликда парвоз қилардик. Ердан чамаси 3 минг метр баланддамиз. Бироздан кейин булутларга дуч келдик. Бир қарашда ҳамма нарса жойида эди. Лекин кутилмаган воқеа юз берди. Самолёт қаттиқ тебраниб кетди. Атрофни ёрқин шуъла қоплаганди...

Бу воқеа самолёт парвози Ашхободгача чамаси 40 километр масофа қолганда содир бўлганди. Самолёт олдида унга қарши келаётган ёруғ нур таратувчи катта доғ ҳаракат қиларди. Экипаж аъзолари «бу нима?» деб улгурмаслариданоқ кучли силтов юз берди. Ҳаво лайнери алланечук оловли массага — яшинга бир зумда урилди. Лекин самолочилари ўзларини йўқотиб қўйишмади. Приборлар ҳам қисқа муддат ичида бошқачароқ тебранди-ю, яна ўз ҳолига келди. Самолёт ўз йўлидан янглишмай, омон-эсон Ашхобод аэропортига қўнди.

Ҳаво лайнери командирининг айтишига қараганда, 17 йиллик парвоз вақтида бундай ҳодисага дуч келмаган экан. Қизиғи шундаки, самолётга ҳеч қандай зиён етмаган.

А. АЛИМОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 12.30— МОСКВА. 18.30 — ТОШКЕНТ. 18.35 — Студентлик меридиани. 19.15 — Ахборот. 19.30 — Қўрқмас Муҳиддинов куйлайди. 20.00 — Соғлом танда — соғ ақл. 20.20 — Шеърият мухлисларига. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Совет Қирғизистони (телефильм). 21.50 — Ўзбекистон (тележурнал). 22.00 — «ОЛТИН ВОДИЙ». 23.00 — МОСКВА. «Вақт». 23.30 — «Универсиада-73». ИККИНЧИ ПРОГРАММА. 10.55 — ТОШКЕНТ. 11.00 — Қўғирчоқ фильм. 11.55 — Телефильм. 12.25 — Иван Макарович (бадиий фильм). 18.30 — МОСКВА. Жаҳон халқлари ижоди. 19.00 — Ҳужжатли фильм. 19.20 — Баҳорнинг ўн етти лаҳзаси (бадиий фильмнинг 12-серияси). 20.30 — «Универсиада-73». 22.50— Ҳужжатли фильм. 23.00 — ТОШКЕНТ. УЧИНЧИ ПРОГРАММА. 19.00 — Тошкент янгиликлари. 19.15 — «Браслет-2» (бадиий фильм). 20.25 — Врач маслаҳати. 20.40 —Фильм-концерт. 21.25 — Ўқувчилар учун кўрсатув.

ТЕАТР

ҲАМЗА НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА— 24/VIIIда Ой тутилган тунда, 25/VIII да Парвона.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Сўнгги гайдук — «ЎЗБЕКИСТОН», ҲАМЗА номли, «СПУТНИК» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун).

Филлар — менинг дўстларим (2 серия)—«ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (12.00, 15.00, 18.00, 20.45).

Кашмирдаги севги — НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Машаққатли касб — «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (тоқ соатларда), «МОСКВА» (14.30, 19.00, 22.00), «ДРУЖБА» (11.00, 19.00, 21.00, 22.30).

Бошсиз чавандоз — САНЪАТ САРОЙИ (тоқ соатларда), «ЧАЙКА» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун).

Хур қизлар — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (12.00, 15.00, 20.00), «ДРУЖБА» (12.00, 13.00, 15.00, 16.00, 18.00).

Садоқат (11.00, 14.30) Параллел! (17.00, 19.00, 20.45) — «КЎКЧА».

Церни иши — «ВОСТОК» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун).

Беҳуда шов-шув — «МОСКВА» (10.00, 11.30, 13.00, 17.30 20.30).

ЁЗГИ БИНОДА

Ўз хоҳиши билан — «РАКЕТА».
Музланган — КИРОВ номли.
Бағри тош отанинг ўғиллари— ТЕЛЬМАН номли.
Герлов воқеаси — «ФЕСТИВАЛЬ».

А. С. ПУШКИН НОМЛИ МАДАНИЯТ ВА ИСТИРОҲАТ БОҒИДА 26, 27 АВГУСТ КЕЧ СОАТ 8 ДА УЗБЕК ДАВЛАТ ФИЛАРМОНИЯСИ ВА ЭСТРАДА АРТИСТЛАРИНИНГ

КАТТА КОНЦЕРТИ

ҚАТНАШАДИЛАР:

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист ОЛМАХОН ҲАЙИТОВА

Артистлардан: Г. ИСМОИЛОВА, Ж. БЕКЖОНОВ, Қ. ИСКАНДАРОВ, О. ЁҚУБОВА, Д. АБДУЛЛАЕВА, Т. ТУРСУНОВА, Р. АБДУЛЛАЕВА, И. АБДУЛЛАЕВ ва бошқалар.

УЗБЕК ХАЛҚ ЧОЛҒУ АНСАМБЛИ

Билетлар сотилмоқда.

РЕСПУБЛИКА РУС ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

КПСС тарихи, рус адабиёти, умумий тилшунослик, жисмоний тарбия ва спорт кафедралари бўйича ўқитувчилар вакант вазифаларига

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Конкурс муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Мурожаат учун адрес: Тошкент-110, Литературная кўчаси,

«КАРШИСТРОЙ» БОШҚАРМАСИГА ҚАРАШЛИ «ДРЕНАЖСТРОЙ» ТРЕСТИНИНГ 23-МЕХАНИЗАЦИЯЛАШГАН КЎЧМА КОЛОННАСИГА

Қарши чўлидаги қўриқ ерларни ўзлаштириш ва суғориш бўйича ишлаш учун механизаторлар (скреперчилар, Н-700 тракторида ишловчи тракторчилар, бульдозерчилар)

КЕРАК

Колонна қурилиш ва суғориладиган ерларни капитал планировка қилиш ишлари билан шуғулланади.

Қурилишда банд бўлган механизаторларга КПСС Марказий Комитети қарорига биноан имтиёзлар берилади.

Яшаб турган квартираларни сақлаб қолинади.

Участкалардаги барча ходимлар вагонларда турар-жой билан таъминланади. Бир йил мобайнида квартира берилади.

Мурожаат учун адрес: Ўзбекистон ССР, Қашқадарё область, Қарши район, Чўли Бегимқулов номидаги 9-совхоз.

ЮБИЛЕЙ КОНКУРСИ

Энг яхши пьеса, музикали драма асари, опера ва балет либреттоси учун ёпиқ республика конкурси эълон қилинди. Конкурс Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартияси ташкил этилганлигининг 50 йиллигига бағишланади.

Конкурсни Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги билан республика Театр жамияти правлениеси ўтказмоқда. Конкурс ғолиблари диплом ва пул мукофотлари оладилар. Пьесалар учун биринчи мукофот 2500 миқдорида белгиланди. Балет либреттоси учун биринчи мукофот 800 сўм миқдорида белгиланди.

Конкурс 1974 йил 31 январгача давом этади.

(ЎзТАГ).

СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ

МУТЛАҚ ЧЕМПИОНЛАР

Универсиада-73

Москвада давом этаётган студентлар жаҳон универсиадаси мусобақалари тобора қизғин палласига кирмоқда. Турли мамлакатлардан келган студентлар ўз маҳоратларини намойиш этиб, фахрий совринларни қўлга киритиш ҳаракатида. Ўтган куни сувда сузиш, теннис ва қиличбозлик мусобақаларида кучлилар ва чаққонлар медаллар олишди. Москва мусобақаси жаҳоннинг турли мамлакатидан келган студент спортчиларга қувонч бағишламоқда. Улар ўз маҳоратлари билан рекордлар ўрнатишмоқда, медаллар олишмоқда.

Совет спортчилари кўп жиҳатдан устун эканликларини баралла намойиш этмоқдалар. Теннисчиларимиздан москвалик Ольга Морозова ва тбилисилик Теймураз Какулия Япония спортчилари билан учрашувда ғалабага эришдилар. Улар универсиаданинг мутлақ чемпиони номига сазовор бўлдилар.

Сувда сузиш мусобақаларида ҳам яхши натижалар қўлга киритилди. Совет спортчиларидан Владимир Буре, Владимир Кривцов, Виктор Абоимов ва Александр Самсонов 4x200 метрга эркин сузиш мусобақаларида универсиада рекордини ўрнатдилар. Мусобақанинг дастлабки босқичида В. Буре СССР рекордини янгилаган эди. Шу тариқа совет спортчиси бир мусобақада икки рекорд ўрнатиб, томошабинлар томонидан олқишланди.

Қиличбозлар турниридаги хотин-қизлар мусобақаларида ўринлар қуйидагича тақсимланди: Румыния спортчилари биринчи ўринни ва СССР қиличбозлари иккинчи ўринни олдилар. Ундан кейинги ўринлар Польша, Венгрия, ГФР, АҚШ командаларига тегди. Румыния — СССР командасининг финал учрашувида 9:3 ҳисоби қайд қилинди. СССР командаси аъзоси Елена Белова икки марта ғалаба қозонди. Спортчимиз Валентина Бурочкина эса бир марта ғолиблик нашидасини сурди. Валентина Никонова билан Ольга Костюнова майдондан ғолиб чиқолмади. Румыния терма командаси аъзолари орасида Сюзан Арбелян энг яхши кўрсаткичга эришди. У учала учрашувда ҳам ғалабага эришди.

Жаҳон универсиадасининг саккизинчи кунидан кейин ҳам олинган медаллар сони жиҳатидан СССР вакиллари биринчи ўринни эгаллаб турибдилар. Совет терма командаси ҳисобида ҳозир универсиаданинг 54 олтин, 26 кумуш ва 24 бронза медали бор. АҚШ командаси 8 олтин, 7 кумуш ва 13 бронза медаль билан иккинчи ўринда бормоқда. Румыния медаллар тақсимотида учинчи ўринда.

Москва мусобақасида турли қитъалардаги 67 мамлакатдан спортчилар иштирок этмоқда. Бундан аввалги универсиада Турин шаҳрида ўтган бўлиб, унда 58 мамлакат атлетикачилари қатнашганди. Шунинг ўзи кўрсатиб турибдики, Москва мусобақаси энг оммавий саналиб қолди. Хорижий мамлакатлардан Совет Иттифоқига келган меҳмонларнинг бир қисми мусобақаларда иштирок этиш учунгина эмас, мамлакатимиз билан яқиндан танишиш учун ҳам ташриф буюришган. Шубҳа йўқки, Москва меҳмонлари Ватанимиз билан, совет кишилари билан, бизнинг спортчиларимиз билан яқиндан танишиб, яхши таассуротлар олиб қайтадилар.

ХРОНИКА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўртоқ Пётр Васильевич Каймаков бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан уни Ўзбекистон ССР Министрлар Совети моддий-техника таъминоти бош бошқармасининг бошлиғи вазифасидан озод қилди.

Редактор ўринбосари
Ж. ЖАББОРОВ.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700.029, ГСП, Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, № 26 ◆ ТЕЛЕФОНЛАР

Эълонлар — 338142.
коммутатор — 330249 дан 330258 гача.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри. Р. 03619.